

Kliimaministri määruse
„Keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määruse nr 1
„Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine“ muutmise“ eelnõu

SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Vastavalt looduskaitseseaduse (edaspidi ka *LKS*) § 10 lõikele 2 võtab ala püsielupaigana kaitse alla valdkonna eest vastutav minister. Keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määruse nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine“ (edaspidi ka *määrus nr 1*) alusel on seni kaitse all 142 II kaitsekategooria linnuliigi metsise (*Tetrao urogallus*) püsielupaika. Eelnõukohase määrusega võetakse hüvitusladena kaitse alla 13 uut püsielupaika: Kaugoja, Kotisoo-Marina, Kurgoja, Marana, Maarjapeaksi, Mõtuse, Nepste, Rabaküla, Reiu, Saki, Tuksmani, Valgejõe ja Venemurru. Lisaks muudetakse riiklikult tähtsate ehitiste rajamise hüvitamiseks olemasolevate Lodja, Jaamaküla, Kõrve, Pikva ja Rohusaare II püsielupaiga välispiiri ning tsoneeringut. Samuti muudetakse riiklike objektide rajamiseks Rohusaare II püsielupaiga ja Selja püsielupaiga (registrikoodiga KLO3000234¹) kaitsekorda ja Lintsi püsielupaiga välispiiri, määruse sätet, mis puudutab liigi elutingimuste säilimiseks ja parandamiseks vajalike tegevuste lubamist ning Natura 2000 võrgustikku kuuluvate metsise püsielupaikade kaitse-eesmärke.

Kaitseministeerium tegi 09.06.2020 kirjaga nr 7-16/20/9854 Keskkonnaministeeriumile (praegune Kliimaministeerium) ettepaneku² erinevate alade kaitse alla võtmiseks. Alade kaitse alla võtmise vajadus ilmnes Kaitseväe keskpõlügeni riigi eriplaneeringu keskkonnamõjude strateegilise hindamise Natura asjakohase hindamise tulemusena. Alade kaitse alla võtmise eesmärk on hüvitada taristu rajamisega kaasnev negatiivne keskkonnamõju.

Keskkonnaamet (edaspidi ka *KeA*) palus 05.11.2021 Keskkonnaministeeriumile (praegune Kliimaministeerium) saadetud kirjaga nr 7-16/21/23457³ Kaitseministeeriumi dokumentide⁴ „Kaitseväe keskpõlügeni keskkonnamõjude strateegiline hindamine“ lisa 9 „Kaitseväe keskpõlügeni riigi eriplaneeringu Natura hindamine“ (hüvitusmeetmete kava) ja lisa 9.2 „Kaitseväe keskpõlügeni riigi eriplaneeringu raames hüvitusmeetmete väljatöötamine Põhja-Kõrvemaa ja Ohepalu linnualade kaitse-eesmärgiks olevatele liikidele: metsis, must-toonekurk ja kaljukotkas“ alusel algatada keskkonnaministri 31. jaanuari 2005. a määruse nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine“ (edaspidi ka *määrus nr 1*) muutmise. Nende dokumentide alusel on kavandatud võtta kaitse alla kaks uut metsise püsielupaika (Tuksmani ja Valgejõe) ning muuta määrusega nr 1 kaitse alla võetud kolme metsise püsielupaiga (Kõrve, Pikva ja Rohusaare II) välis- ja tsoneeringu piire.

Keskkonnaministeerium (praegune Kliimaministeerium) algatas 16.05.2022. a käskkirjaga nr 1-2/22/177⁵ määruse eelnõu menetluse keskkonnaministri 31. jaanuari 2005. a määruse nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine“ muutmise Tuksmani, Valgejõe, Kõrve, Pikva ja Rohusaare II metsise elupaiga täiendavaks kaitseks.

¹ Vajalik on selguse huvides välja tuua ka EELIS registrikood, sest sama nimega on veel teine metsise püsielupaik.

² Registreeritud KeA dokumendihaldussüsteemis 24.07.2020 nr 7-16/20/12744 all.

³ Registreeritud KeA dokumendihaldussüsteemis 05.11.2021 nr 7-16/21/23457 all.

⁴ <https://kaitseministeerium.ee/et/eesmargid-tegevused/planeeringud>

⁵ Registreeritud KeA dokumendihaldussüsteemis 16.05.2022 nr 1-2/22/177 all.

Transpordiamet tegi 04.06.2024 kirjaga nr 8-2/24/2809 Kliimaministeeriumile (edaspidi ka *KliM*) ettepaneku⁶ Lintsi metsise püsielupaiga muutmiseks, et võimaldada riiklikult olulise taristuga seotud tee väljaehitamist.

Keskkonnaamet tegi 30.01.2024 saadetud kirja ja Transpordiameti 04.06.2024 ettepaneku⁶ alusel Kliimaministeeriumile LKS § 8 kohased ettepanekud võtta kaitse alla 11 uut metsise püsielupaika ning muuta kahe olemasoleva püsielupaiga (Lodja ja Jaamaküla) välispiiri ja tsoneeringut. Uute alade kaitse alla võtmise ja olemasolevate püsielupaikade tsoneeringu muutmise eesmärk on hüvitada taristu rajamisega kaasnev negatiivne keskkonnamõju.

Kliimaminister algatas 25. juuni 2024. a käskkirjaga nr 1-2/24/260 ja 22. juuli 2024. a käskkirjaga nr 1-2/24/306 kliimaministri määruse eelnõu menetluse keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määruse nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine“ muutmiseks, tuginedes KeA ettepanekutele, mis puudutavad 11 uue metsise püsielupaiga kaitse alla võtmist, kahe olemasoleva püsielupaiga (Lodja ja Jaamaküla) välispiiri ja tsoneeringu muutmist, Selja püsielupaiga (KLO3000234) kaitsekorra muutmist, Lintsi püsielupaiga välispiiri muutmist ning Natura 2000 võrgustikku kuuluvate metsise püsielupaikade kaitse-eesmärkide muutmist.

Määruse eelnõu ja seletuskirja on koostanud KeA looduskaitse planeerimise osakonna spetsialist Kalev Sepp (tel 5561 7069, e-post kalev.sepp@keskkonnaamet.ee), eelnõu looduskaitseasutusele vastavust ja seletuskirja nõuetekohast vormistust on kontrollinud KeA looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Nele Saluveer (tel 5693 9110, e-post nele.saluveer@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud KeA õigusosakonna jurist Jekaterina Masalska (tel 5198 7564, e-post jekaterina.masalska@keskkonnaamet.ee) ja keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

Alljärgnevalt on täpsemalt loetletud, millised on uued püsielupaigad ja milliseid püsielupaiku muudetakse.

Eelnõuga võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- Pärnu maakonnas:
 - 1) **Kaugoja**, Saarde vallas Kalita, Lodja ja Marina külas;
 - 2) **Kotisoo-Marina**, Saarde vallas Laiksaare ja Marina külas;
 - 3) **Kurgoja**, Saarde vallas Lodja ja Saarde külas;
 - 4) **Marana**, Saarde vallas Sigaste, Marana ja Väljaküla külas;
 - 5) **Maarjapeaksi**, Saarde ja Häädemeeste vallas Ilvese, Kõveri ja Võidu külas;
 - 6) **Mõtuse**, Saarde vallas Ilvese külas;
 - 7) **Nepste**, Häädemeeste vallas Arumetsa ja Nepste külas;
 - 8) **Rabaküla**, Saarde vallas Rabaküla ja Ilvese külas;
 - 9) **Reiu**, Saarde vallas Laiksaare, Marina ja Lodja külas;
 - 10) **Saki**, Häädemeeste vallas Nepste ja Papisilla külas;
 - 11) **Venemurru**, Saarde vallas Ilvese, Kõveri ja Ristiküla külas.
- Harju maakonnas **Valgejõe**, Kuusalu vallas Valgejõe ja Suru külas.
- Lääne-Viru maakonnas **Tuksmani**, Kadrina vallas Arbavere külas.

⁶ Registreeritud KliM dokumendihaldussüsteemis 04.06.2024 nr 8-2/24/2809 all.

Eelnõuga muudetakse järgmiste, määrusega nr 1 kaitse alla võetud, metsise püsielupaikade piire, tsoneeringut ja/või kaitsekorda:

- Pärnu maakonnas:
 - 1) **Lodja**, Saarde vallas Lodja ja Ristiküla külas;
 - 2) **Jaamaküla**, Saarde vallas Kikepera ja Jaamaküla külas.
- Harju maakonnas:
 - 1) **Kõrve**, Anija vallas Vikipalu külas;
 - 2) **Pikva**, Anija vallas Mustjõe, Pikva ja Konussaare külas;
 - 3) **Rohusaare II**, Anija vallas Pillapalu külas.
- Rapla maakonnas **Selja**, Kehtna vallas Selja külas.
- Järva maakonnas **Lintsi**, Paide linnas Eivere, Võõbu ja Otiku külas.

Eelnõuga muudetakse määruse paragrahv 4 lõiget 6, mis puudutab liigi elutingimuste säilimiseks ja parandamiseks vajalike tegevuste lubamist. Lõige sõnastatakse järgmiselt: Liigi elutingimuste säilimiseks ja parandamiseks vajaliku tegevusena on sihtkaitsevööndis püsielupaiga valitseja nõusolekul lubatud koosluse kujundamine vastavalt kaitse eesmärgile, loodusõnnetuse tagajärgede likvideerimine ja loodusliku veerežiimi taastamine.

Määruses tuuakse selgelt välja ka muud Natura 2000 võrgustikku kuuluvates püsielupaikades esinevad kaitse-eesmärgid: nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta I lisas nimetatud elupaigatüübid, II lisas nimetatud taime- ja loomaliigid ning nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta I lisas nimetatud linnuliigid ja I lisas nimetamata rändlinnuliigid.

Lisaks metsise elupaikadele kaitstakse elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) nimetab I lisas: need elupaigatüübid on rabad (7110*) Virla, Põrgujärve, Kaisma, Araste, Annamõisa, Nõlvasoo, Suursoo, Lõmmelu, Jussi I, Kiigemäe, Kuresilma ja Õmma püsielupaigas; rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120) Koemetsa püsielupaigas; siirde- ja õõtsiksood (7140) Suursoo, Ellu, Mäliste, Rangu, Kiigemäe, Kuresilma ja Õmma püsielupaigas; liigirikkad madalsood (7230) Rebasemäe, Singa, Lümandu, Leevre, Kuresilma, Mäliste, Rangu ja Kiigemäe püsielupaigas; vanad loodusemetsad (9010*) Ahekõnnu, Koiva, Kuusemaa-Suuremetsa, Kärsu, Mustjõe, Oodsipalu, Viluvere, Seruküla, Ubajärve, Mustassaare, Aidu, Hurda, Kullimaa, Põrgujärve, Kaisma, Araste, Singa, Koemetsa, Selja (Lääne maakond, KLO3000647), Arvila, Vaki, Lasa, Annamõisa, Nõlvasoo, Suursoo, Ellu, Leevre, Lõmmelu, Saunametsa, Jussi I, Mäliste, Rangu, Kiigemäe, Kuresilma ja Õmma püsielupaigas, vanad laialehised metsad (9020*) Rangu, Kuresilma ja Õmma püsielupaigas; rohunditerikkad kuusikud (9050) Vabriku, Aidu, Hurda, Kullimaa, Nõlva, Arvila, Vaki, Lasa, Annamõisa, Nõlvasoo, Ellu, Leevre, Saunametsa, Jussi I, Mäliste, Kiigemäe ja Õmma püsielupaigas; soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) Mustassaare, Kädva, Nõlva, Selja (Lääne maakond, KLO3000647), Arvila, Vaki, Lasa, Annamõisa, Nõlvasoo, Suursoo, Ellu, Leevre, Lõmmelu, Saunametsa, Jussi I, Mäliste, Rangu, Kiigemäe, Kuresilma ja Õmma püsielupaigas; siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) Kärsu, Mustjõe, Oodsipalu, Viluvere, Seruküla, Ubajärve, Kädva, Aidu, Hurda, Kullimaa, Põrgujärve, Kaisma, Araste, Singa, Koemetsa, Nõlva, Selja (Lääne maakond, KLO3000647), Arvila, Vaki, Lasa, Lümandu, Annamõisa, Nõlvasoo, Suursoo, Ellu, Leevre, Lõmmelu, Saunametsa, Mäliste, Rangu, Kiigemäe, Kuresilma ja Õmma

püsielupaigas; lamminiidud (6450) Jussi I ja Kuresilma püsielupaigas; aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) Saunametsa püsielupaigas; järved ja järvikud (3160) Lõmmelu püsielupaigas ning kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210) Õmma püsielupaigas.

Lisaks metsise elupaikadele kaitstakse kaitsealuseid liike, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimeistiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) nimetab II lisas, ja nende elupaiku: need liigid on eesti soojumikas (*Saussurea alpina subsp. esthonica*) Õmma ja Lümandu püsielupaigas ning lendorav (*Pteromys volans*) Mustassaare püsielupaigas.

Lisaks metsise elupaikadele kaitstakse kaitsealuseid linnuliike, keda Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25) nimetab I lisas ja I lisas nimetamata rändlinnuliike, ning nende elupaiku: need liigid on kalakotkas (*Pandion haliaetus*) Laisi püsielupaigas; nõmmelõoke (*Lullula arborea*) Jussi I püsielupaigas; must-toonekurg (*Ciconia nigra*) Saunametsa, Venemurru, Lodja ja Kotisoo-Marina püsielupaigas; laaneptüü (*Bonasa bonasia*) Marana, Arvila, Kaugoja, Kotisoo-Marina, Mõtuse, Nepste, Kaisma, Mustassaare, Jaamaküla ja Massiaru püsielupaigas; teder (*Tetrao tetrix*) Reiu, Nõlvasoo, Kaugoja, Rihma, Kaisma, Jaamaküla, Riisa ja Kõrvemaa püsielupaigas; öösorr (*Caprimulgus europaeus*) Arvila, Nõlvasoo, Kaisma, Mustassaare ja Massiaru püsielupaigas; kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*) Õmma, Rihma ja Kaisma püsielupaigas; mustsaba-vigle (*Limosa limosa*) Õmma püsielupaigas; karvasjalg-kakk (*Aegolius funereus*) Saki, Mõtuse ja Nepste püsielupaigas; merikotkas (*Haliaeetus albicilla*) Saki, Rabaküla, Mõtuse ja Jaamaküla püsielupaigas; värbkakk (*Glaucidium passerinum*) Rabaküla, Jaamaküla ja Massiaru püsielupaigas; väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*) Nepste püsielupaigas; rukkirääk (*Crex crex*) Mustassaare püsielupaigas; laanerähn (*Picoides tridactylus*) Mustassaare ja Massiaru püsielupaigas; hallpea-rähn (*Picus canus*) Riisa ja Massiaru püsielupaigas; händkakk (*Strix uralensis*) ja sookurg (*Grus grus*) Riisa püsielupaigas; mudatilder (*Tringa glareola*) ja rüüt (*Pluvialis apricaria*) Kõrvemaa püsielupaigas ning valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*) Massiaru püsielupaigas.

2.1. Püsielupaikade kaitse alla võtmise eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

LKS § 2 lõigete 1 ja 2 järgi kaitstakse loodust muuhulgas selle säilitamise seisukohalt oluliste alade kasutamise piiramisega ning looduse kaitset lähtutakse tasakaalustatud ja säästva arengu põhimõttest, kaaludes iga kord alternatiivsete, looduskaitse seisukohalt tõhusamate lahenduste rakendamise võimalusi.

Metsis kuulub Vabariigi Valitsuse 20. mai 2004. a määruse nr 195 „I ja II kaitsekategooriana kaitse alla võetavate liikide loetelu“ § 8 lõike 2 punkti 16 kohaselt II kaitsekategooria loomaliikide hulka. LKS § 46 lõike 2 alusel arvatakse II kaitsekategooriasse liigid, mis on ohustatud, kuna nende arvukus on väike või väheneb ning levik Eestis väheneb ülekasutamise, elupaikade hävimise või rikkumise tagajärjel, ning liigid, mis võivad olemasolevate keskkonnategurite toime jätkumisel sattuda hävimisohtu. LKS § 48 lõike 2 kohaselt tuleb II kaitsekategooria liikide vähemalt 50 protsendi teadaolevate ja Eesti Looduse Infosüsteemis (edaspidi *EELIS*) registreeritud elupaikade kaitse tagada kaitsealade või hoiualade moodustamise või püsielupaikade kindlaksmääramisega lähtuvalt alade esinduslikkusest. Ainult LKS § 55 lõigetega 6 ja 6¹ sätestatud isendikaitse piirangute rakendamine ei taga metsise elupaikade säilimist ega soodsa seisundi saavutamist. Metsise seisund Eestis ei ole soodne, sest nii arvukus kui ka levik vähenevad. LKS § 3 lõike 2 mõistes on liik soodsas seisundis, kui tema looduslik levila ja arvukus ei vähene, liik säilib koosluse elujõulise koostisosana ka kaugemas tulevikus ning tema säilimise tagamiseks on olemas piisavalt suur elupaik.

Metsis on nimetatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta I lisa loendis. Metsise kaitse on Euroopa Liidu liikmesriikidele (sh Eestile) kohustuslik ning sellest tulenevalt peavad riigid kasutusele võtma vajalikke meetmeid, mis takistavad elupaikade hävimist, saastamist ja lindude häirimist nii sees- kui ka väljaspool nende kaitseks loodavaid alasid. Euroopa Liidus tervikuna kuulub metsis liikide hulka, kelle seisund halveneb (*depleted*)⁷ ja kelle seisundit peavad liikmesriigid (sh Eesti) parandama⁸.

Eesti ohustatud liikide punase nimestiku andmetel kuulub metsis 2019. aasta hinnangu alusel ohustatud liikide nimekirja, kategooriasse „ohualdis“ (VU).

Keskkonnaagentuuri poolt on aastatel 2019–2024 metsise arvukuse hinnanguks antud 990–1550 kukke. Metsise kaitse tegevuskava⁹ kohaselt on metsise kaitse lühiajaliseks (12 aastat) kaitse-eesmärgiks asurkonna üldarvukuse (mängivate kukkede põhjal) stabiilne trend (asurkonna vähenemine on peatunud) ning metsise leviku ja elupaikade (tuumalade ja astmelaudade) vahelise sidususe säilimine. Metsise kaitse pikaajaliseks (aastaks 2050) kaitse-eesmärgiks on liigi soodsa seisundi (LC) saavutamine Eestis, lähtudes Rahvusvahelise Looduskaitseliidu (IUCN) piirkondlikest ohustatuse hindamise kriteeriumitest. Soodsa seisundi arvukuse näitaja lävendiks loetakse Eestis 2000 mängivat kukke. Keskkonnaagentuuri 2024. aastal koostatud ülevaate järgi on metsise arvukus mõõdukas kahanemises (>1% aastas). Metsakanaliste distantisloenduse 2020. aasta seirearuande¹⁰ alusel on metsise produktiivsus väga kesine. Soodsa seisundi saavutamiseks on vajalik eelkõige peatada arvukuse vähenemine ning tagada, et leviku ulatus ja asustatav pindala ei väheneks.

Eelnõukohase määruse peamiseks eesmärgiks on **hüvitada riiklikult vajaliku taristu rajamise ja kasutamise tõttu avalduv ebasoodne mõju metsisele, moodustades metsise kaitseks uued püsielupaigad ja tõhustades olemasolevate püsielupaikade kaitsekorda.**

Loodusobjekti kaitse alla võtmise eeldused LKS § 7 tähenduses ja viimaste vastavus kaitse-eesmärgile on täidetud järgmiselt: metsis on II kaitsekategooriasse kuuluv ohualdis liik, kelle arvukus kahaneb, samuti on metsis määratud Euroopa Nõukogu linnudirektiivi I lisa liikide hulka, mistõttu peavad liikmesriigid liigi kaitseks kasutusele võtma vajalikke meetmeid. Seega on metsise püsielupaikade kaitse alla võtmise eelduseks liigi ohustatus ja haruldus ning rahvusvaheline kohustus.

2.2. Püsielupaikade kaitse alla võtmise ja kaitsekorra muutmise otstarbekus

Pärnumaal asuvad metsise 11 uut ja kaht olemasolevat (Lodja ja Jaamaküla) püsielupaika on seotud Rail Balticu (edaspidi RB) kiirraudtee ja sellega kaasneva taristu rajamise negatiivsete keskkonnamõjude leevendamise ja hüvitamisega Lõuna-Pärnumaa lõigul, tuginedes muu hulgas RB Eesti tellimisel koostatud „Rail Baltica metsise asurkonna kaitsemeetmete, seire ja elupaikade taastamise programmile: Rakendusplaan (edaspidi *rakendusplaan*)“¹¹, RB Lõuna-

⁷ EU28 asurkonna suurus või levik on vähenenud $\geq 20\%$ alates 1980. aastast, kuid ei ole vähenenud pärast 2007. aastat. <https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12/static/documents/Article%2012%20Assessment%20tool%20methodology.pdf>

⁸ https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12/summary?period=3&subject=Tetrao+urogallus&reported_name=

⁹ Metsise (*Tetrao urogallus*) kaitse tegevuskava eelnõu. 2024.

¹⁰ <https://kese.envir.ee/kese/downloadReportFile.action?fileUid=23796086&monitoringWorkUid=19239963>

¹¹ Kose, M., Tammekänd, I., Ojaste, I., 2021. Rail Baltica metsise asurkonna kaitsemeetmete, seire ja elupaikade taastamise programm: Rakendusplaan. Eesti Ornitoloogiaühing. Tellija Rail Baltic Estonia OÜ.

Pärnumaa planeeringu Natura hindamise hüvitusmeetmete kavale¹² ja põhjalikele uuringutele (sh telemeetria, täpsemalt viidatud järgmises lõigus).

RB Pärnu maakonnaplaneeringu täiendamise käigus läbiviidava Natura asjakohase hindamise aruande eelnõu (edaspidi *Natura hindamise eelnõu*) järgi ei ole leevendusmeetmete rakendamisel ebasoodne mõju Luitemaa linnuala metsise asurkonna kaitse-eesmärkide ja ala terviklikkuse tagamisel ühegi trassialternatiivi puhul välistatud ning seetõttu on vajalik rakendada hüvitusmeetmeid (sh elupaikade taastamist ja tervendamist). Natura hindamise eelnõu koostamisel on lähtutud metsise puhul rakendusplaanist, täiendavatest müra mõju analüüsides¹³ ning Eestis viimasel aastakümnel tehtud metsise rakendusuuringutest^{14, 15, 16, 17, 18}.

Pärnumaal kaitse alla võetavate 11 uue püsielupaiga ja kahe muudetava püsielupaiga puhul on tegemist kõige olulisemate ja erinevate arenduste (metsamajandus, maavarade kaevandamine) poolt enim mõjutatavate kompensatsiooni- ja taastamisaladega. Tegemist on kriitiliselt oluliste aladega, kuhu RB raudtee väljaehitamisest mõjutatud mängupaikade metsised saavad elupaikade degradeerimise tõttu hajuda. Arendusega kaasneva, praegu metsise elupaigaks sobiva hea kvaliteediga metsaala vähenemine tähendab ka sobivate toitumisalade kahanemist ning territooriumite (tegelike elupaikade) ümberpaiknemist, mis kokkuvõttes toob kaasa metsise asurkonna funktsionaalse elupaiga (kuni 3 km mängukeskmest) mahtuvuse vähenemise piirkonnas. Elupaiga kadumise kompenseerimiseks on nii varasemates keskkonnamõjude hindamistes¹⁹ kui ka metsise kaitse tõhustamisele suunatud uuringutes soovitatud metsise elupaikade taastamist ja tervendamist. RB trassi rajamise kontekstis on soovitatud trassil ja selle mõjupiirkonnas asuvate metsise elupaikade kao kompenseerimiseks kavandada töid loodusliku veerežiimi taastamiseks, et olemasolevates ja kavandatavates püsielupaikades muutuksid elupaigad metsisele sobivamaks. Kokku on vajalik taastamistöid teha 11 alal (Rabaküla, Mõtuse, Venemurru, Saki, Nepste, Kotisoo-Marina, Reiu, Kaugoja, Marana, Lodja ja Jaamaküla). Taastamistöde sisuks on kõikidel juhtudel kraavide likvideerimine, kahel alal (Venemurru ja Nepste) tuleb ka olemasolevaid teid likvideerida. Lisaks tuleb ühes asukohas (Venemurru) suunata looduslikku sängi Mustjõe osa, mis jääb taastamisalale. Taastamistöde maht (sh suletavate kraavide arv, pikkus ja asukoht) täpsustub pärast projekteerimistöid. Töödega taastatakse looduslik veerežiim ja paraneb elupaikade seisund, mille tulemusel suureneb elupaikade mahutavus, st eeldatavalt metsisekukkede arv mängus suureneb. Pärast

¹² Roheplaan OÜ, Hendrikson DGE, 15.12.2023. Rail Baltica Pärnu maakonnaplaneeringu, Lõuna-Pärnumaa planeeringu, Natura hindamise hüvitusmeetmete kava.

¹³ ELLE 2022. Müra mõju hindamine metsise elupaikadele LISA 2. Rail Balticu Pärnu maakonnaplaneeringu täiendamine lõikudes 3A, 4A ja 4H. Natura hindamine. Eelnõu. 11 lk.

¹⁴ Lõhmus A. 2016. Metsise elupaigakvaliteeti määravate tegurite kompleksuuring. RMK teadusprojekti lõpparuanne. http://media.rmkk.ee/files/Rakendusuuringu%20lopparuanne_Metsis.pdf

¹⁵ Leivits, M. 2021. Prioriteetsed ja kaitset vajavad metsise elupaigad Eestis. Zonation analüüs. KeA tellitud töö "Metsise elupaikade kaitstuse, sh kavandatavate püsielupaikade otstarbekuse ning püsielupaikade kaitsekorra muutmise ekspertiis" osaaruanne. Lk 1-53 + Lisad. Kättesaadav: <https://infoleht.keskkonnainfo.ee/GetFile.aspx?id=842736996>

¹⁶ Eesti Ornitoloogiaühing 2021. Metsise elupaikade kaitstuse, sh kavandatavate püsielupaikade otstarbekuse ning püsielupaikade kaitsekorra muutmise ekspertiis. Eesti Ornitoloogiaühing, Tartu. Lk 1-44. Kättesaadav: <https://infoleht.keskkonnainfo.ee/GetFile.aspx?id=1800649086>

¹⁷ Ojaste, I. 2021. Metsise telemeetriauuring 2014-2020. Eesti Ornitoloogiaühing. Lk 1-61 ja lisad.

¹⁸ Ojaste, I., Tilgar, V. 2022. Müra mõju metsise (*Tetrao urogallus*) paarumisaegsele käitumisele. VKG Kaevandused OÜ poolt tellitud akustilise uuringu aruanne. Eesti Ornitoloogiaühing, Tartu. 12 lk.

¹⁹ https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/Planeeringud/lisa_9_20201215_kvkp_natura_hyvitus-meetmete_kava.pdf

taastamistöid mahutavad mängupaigad eeldatavalt kokku kuni 11 metsisekukke senisest rohkem.

Loodusliku veerežiimi taastamine on otstarbekas eeskätt sihtkaitsevööndis, kuna seal on ka edaspidi võimalik säilitada looduslähedast veerežiimi, saab reguleerida maaparandussüsteemide jm kraavide hoiutöid, sihtkaitsevööndimetsi saab kujundada üksnes liigi kaitsest lähtuvalt ning pole vajadust arvestada metsamajandamise võimalusi.

Harju- ja Lääne-Virumaal asuvad metsise kaks uut ja kolm olemasolevat (Kõrve, Pikva ja Rohusaare II) püsielupaika on seotud Kaitseväe keskpõlügeni (KVKP) riigi eriplaneeringuga (REP) kavandatava tegevusega, mis võib ka leevendusmeetmete rakendamisel mõjutada piirkonna Natura alade (Põhja-Kõrvemaa ja Ohepalu linnuala) üht peamist kaitse-eesmärki ehk metsist. Sellele järeltusele on jõutud KVKP REP-i keskkonnamõju strateegilise hindamise²⁰ (KSH) mahus tehtud Natura asjakohase hindamise käigus. Kavandatavale tegevusele puuduvad alternatiivsed lahendused, sest:

- 1) Kaitseväe keskpõlügeni väljaarendamine vastavalt koostatavale riigi eriplaneeringule on hädavajalik seoses üldise huvi, s.o riigikaitse ja riigi julgeoleku huvi realiseerimisega;
- 2) Kaitseväe keskpõlügeni asukoht on määratud varasemate planeeringudokumentide ja riiklikul tasandil tehtud otsustega;
- 3) Kaitseväe keskpõlügeni on olemasolev sõjalise väljaõppe peamine keskus Eestis ja liitlasvägedega koostöö harjutamise koht.

Kuna Kaitseväe keskpõlügeni arendamise ja kasutamise negatiivset mõju metsisele ei ole võimalik leevendada (mürähäiringud ja elupaikade kvaliteedi halvenemine), siis tuleb rakendada hüvitusmeetmete paketti. Hüvitusmeetmetena on vajalik parandada elupaikade kaitset piirnevatel linnualadel ja lähipiirkonnas. Hüvitusmeetmete väljatöötamisel on arvestatud, et need peavad olema võrdelised elupaikade kaoga või nende kvaliteedi vähenemisega.

Metsise elupaikade kaitse parandamiseks keskpõlügeni mõjupiirkonnas on vajalik Põhja-Kõrvemaa ja Ohepalu linnuala laiendamine ning tsoneeringute muutmine, et metsise primaarsed elupaigad oleksid kaitstavate alade koosseisus ja tsoneeritud tervikuna sihtkaitsevööndisse. Täiendavate alade kaitse samas (keskpõlügeni) piirkonnas hüvitab elupaikade kadumist raadamisalade tõttu, elupaikade kvaliteedi vähenemist mürähäiringute tõttu ja elupaigaterviku killustumise mõju. KVKP maa-alal kaob nii metsise kui ka kaljukotka pesitsus- ja toitumispaiku ligikaudu 2700 ha ulatuses, mis tuleb lähipiirkonnas asendada. Selleks sobib ühe efektiivse meetmetena piirnevate Natura linnualade laiendamine 555 ha ulatuses, samuti kaitstavate alade tsoneeringute muutmine (sihtkaitsevööndite laiendamine) ja soometsades veerežiimi taastamine. Lisaks tuleb piirkonnas olemasolevate kaitstavate alade põhjal parandada metsise kaitset Natura võrgustiku koosseisus.

Metsise uute püsielupaikade moodustamise ja olemasolevate püsielupaikade tsoneeringu muutmisega tagatakse kaitse ka mitmele teisele linnuliigile, kellel on metsisega sarnane elupaiganõudlus, nagu näiteks I kaitsekategooria liigid merikotkas (*Haliaeetus albicilla*) ja must-toonekurg (*Ciconia nigra*), II kaitsekategooria liigid karvasjalg-kakk (*Aegolius funereus*),

²⁰ Riis, E., Pajula, R., Kikkas, P., Oravas, M., Liinat, M., Lepland, T. 2020. Kaitseväe keskpõlügeni eriplaneeringu detailse lahenduse keskkonnamõju strateegiline hindamine. Aruande eelnõu. Skepast&Puhkim OÜ, Tallinn.

laanerähn (*Picoides tridactylus*), valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*), kanakull (*Accipiter gentilis*) ning III kaitsekategooria liigid laanepüü (*Tetrastes bonasia*), hiireviu (*Buteo buteo*), musträhn (*Dryocopus martius*), hallpea-rähn (*Picus canus*), väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*), öösorr (*Caprimulgus europaeus*), värbkakk (*Glaucidium passerinum*), sookurg (*Grus grus*), teder (*Lyrurus tetrax*), händkakk (*Strix uralensis*) ja hoburästas (*Turdus viscivorus*). Muudest kaitsealustest liikidest jäävad kavandatavatesse püsielupaikadesse EELIS-esse kantud I kaitsekategooria liikide virgiinia võtmeheina (*Botrychium virginianum*) ja rohelise hiidkupra (*Buxbaumia viridis*), II kaitsekategooria liikide kirss-mõhnsambliku (*Bacidia laurocerasi*), tera-mõhnsambliku (*Bacidia biatorina*), väike nõgisambliku (*Parmeliella triptophylla*), kummeli-võtmeheina (*Botrychium multifidum*), õrna tarna (*Carex disperma*), laialehise nestiku (*Cinna latifolia*), kahara partheina (*Glyceria lithuanica*) ja III kaitsekategooria liikide suure nõõpsambliku (*Megalania grossa*), hariliku kopsusambliku (*Lobaria pulmonaria*), hariliku koobassambliku (*Thelotrema lepadinum*), sileda neersambliku (*Nephroma laevigatum*), haavataardsambliku (*Leptogium saturninum*), haavanäätsa (*Junghuhnia pseudozilingiana*), hariliku ungrukolla (*Huperzia selago*), karukolla (*Lycopodium clavatum*), laialehise neiuvaiba (*Epipactis helleborine*), vööthuul-sõrmkäpa (*Dactylorhiza fuchsii*), pruunika pesajuure (*Neottia nidus-avis*), kahelehise käokeele (*Platanthera bifolia*), Helleri ebatähtlehiku (*Crossocalyx hellerianus*), Wulfi turbasambliku (*Sphagnum wulfianum*), lodukannikese (*Viola uliginosa*) ja sulgja õhiku (*Neckera pennata*) kasvukohad, mille kaitse tagab samuti püsielupaikade moodustamise järgne kaitsekord.

Seega on uute metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine ja viie olemasoleva (Lodja, Jaamaküla, Kõrve, Pikva ja Rohusaare II) püsielupaiga välispiiri ja tsoneeringu muutmine otstarbekas, sest kavandatav riiklik taristu mõjutab negatiivselt metsise Pärnumaa elupaiku kavandatava RB trassi piirkonnas, riigi eriplaneeringuga kavandatav tegevus mõjutab negatiivselt metsise Harju- ja Lääne-Virumaa elupaiku. Kaitseväge keskpõlvikooni mõjupiirkonnas, liik kuulub II kaitsekategooriasse, on ohustatud ja metsise kaitse on vajalik rahvusvahelisest lepingust tuleneva kohustuse täitmiseks.

2.2.1. Selja metsise püsielupaiga kaitsekorra muutmise põhjendus

Selja metsise püsielupaik (KLO3000234) asub Rapla maakonnas Selja külas ja kuulub Taarikõnnu-Kaisma linnuala koosseisu. Püsielupaik hõlmab 388,6 ha, millest 145 ha on sihtkaitsevööndis ja 243,6 ha piiranguvööndis. Alal kehtib kaitsekord, mis tugineb LKS-le ja keskkonnaministri määrusele nr 1. Püsielupaiga kaitsekorra muutmine on vajalik RB kiirraudtee ja sellega kaasneva taristu rajamisega 39,3 km pikkusele trassilõigule Hagudist Rapla ja Pärnu maakonna piirini.

RB ehitusprojekti lahenduse kohaselt kattub Taarikõnnu-Kaisma linnuala lahustüki (Selja metsise püsielupaiga) kirdenurk väikesel alal raudtee otsese mõju alaga (alale ulatub Kootja tee kombineeritud ülepääs, mis hõlmab 950 m² püsielupaiga nurgast). Selle ala puhul on tegemist Selja metsise püsielupaiga piiranguvööndiga. LKS-i ja metsise püsielupaikade kaitse-eeskirja alusel on metsise püsielupaikades uute ehitiste ehitamine keelatud. LKS sätestab, et kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti, on sihtkaitsevööndis keelatud uute ehitiste püstitamine ja piiranguvööndis on keelatud ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise, püstitamine. Metsise püsielupaiga kaitse-eeskiri ei sätesta teisiti, seega pole KeA-l võimalust kaaluda, kas võib uusi ehitisi metsise püsielupaikadesse rajada. Metsise püsielupaiga määruse § 4 täiendatakse lõikega 10, millega muudetakse Selja metsise püsielupaigas kaitsekorda ja lubatakse püsielupaiga piiranguvööndis kaitseala valitseja nõusolekul rajatiste püstitamine.

RB raudtee projektlahenduse kohase või selle mis tahes alternatiivse lahendusvariandi elluviimisel peab olema välistatud ebasoodne mõju Taarikõnnu-Kaisma linnuala kaitse-eesmärkidele. Ebasoodsa mõju väljaselgitamine, mis võtab aluseks väljatöötatud projektlahendused, on tehtud KMH aruande koostamise etapis Natura asjakohase hindamise käigus. Seejuures on välja töötatud leevendavad meetmed. Natura asjakohase hindamise kohaselt on RB raudtee rajamine Taarikõnnu-Kaisma linnuala piirkonnas võimalik ainult leevendavate meetmete rakendamisel, kuna sel juhul ei mõjuta kavandatav tegevus ebasoodsalt Taarikõnnu-Kaisma linnuala terviklikkust ja kaitse-eesmärkideks olevate liikide seisundit. Leevendavate meetmete rakendamisel puudub taristu rajamisel ebasoodne mõju Taarikõnnu-Kaisma linnuala (sh ka Selja metsise püsielupaiga) terviklikkusele ja kaitse-eesmärkidele.

2.2.2. Lintsi metsise püsielupaiga piiri muutmise põhjendus

Lintsi metsise püsielupaik asub Järva maakonnas Eivere, Võõbu ja Otiku külas. Püsielupaik hõlmab 717,3 ha, millest 231,7 ha on sihtkaitsevööndis ja 485,5 ha piiranguvööndis. Alal kehtib kaitsekord, mis tugineb LKS-le ja keskkonnaministri määrusele nr 1. Püsielupaiga piiri muutmine on vajalik, et võimaldada riiklikult olulise taristuga seotud tee väljaehitamine.

Transpordiameti tellimusel koostanud „Võõbu–Mäo kogujatee pikenduse“ põhiprojektis on ettenähtud Mardissaare tee väljaehitamine 1,992 km ulatuses. Selle kogujatee pikendus on vajalik seoses põhimaantee nr 2 Tallinna–Tartu–Võru–Luhamaa 2+2 tee rajamisega. Selleks et jätkuvalt oleks võimalik tagada juurdepääs RMK maale, on vajalik rajada täiendav kogujatee pikendus.

Planeeritavast teest lõuna poole jääb Lintsi metsise püsielupaik ja tee pikendus on kavandatud väikesel alal ka üle püsielupaiga nurga, kuna muud alternatiivid puuduvad. Selle ala puhul on tegemist Lintsi metsise püsielupaiga piiranguvööndiga. LKS-i ja metsise püsielupaikade kaitse-eeskirja alusel on metsise püsielupaikades uute ehitiste püstitamine keelatud. LKS sätestab, et kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti, on piiranguvööndis keelatud ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise, püstitamine. Metsise püsielupaiga kaitse-eeskiri ei sätesta teisiti, seega ei ole KeA-l võimalust kaaluda teelõigu ehitamist läbi püsielupaiga nurga isegi juhul, kui ehitustegevust metsise soodsat seisundit oluliselt ei mõjuta. Sellest tulenevalt on vajalik muuta püsielupaiga piiri ligikaudu 0,1 ha ulatuses. Piirimuudatusega ei jää püsielupaigast välja metsisele olulist elupaika, kuna tegemist on valdavalt lageda kraaviäärse alaga. Kogujatee pikenduse rajamise käigus rajatakse olemasolevale kraavile truup ja vajalik on ühe puu eemaldamine. Seetõttu ei mõjuta piirimuudatus kõnealuses püsielupaigas oluliselt metsise soodsat seisundit.

2.2.3. Liigi elutingimuste säilimist ja parandamist reguleeriva sätte muutmise põhjendus

Muudetakse määruse paragrahv 4 lõiget 6. Liigi elutingimuste säilimiseks ja parandamiseks vajaliku tegevusena on sihtkaitsevööndis püsielupaiga valitseja nõusolekul lubatud koosluse kujundamine vastavalt kaitse eesmärgile, loodusõnnetuse tagajärgede likvideerimine ja loodusliku veerežiimi taastamine. Seni kehtinud määruses oli seatud ajaline piirang ja taastamistööd sai lubada 1. septembrist 31. jaanuarini. Sageli oleks otstarbekas alustada taastamistöödega juba augustis, kui pinnas on kuiv ja pojad on juba piisavalt suured ja liikuvad. Samuti on mõnel juhul põhjendatud taastamistööde lubamine veebruaris, kui pinnas on külmunud või kuiv. Muudatusega loobutakse määruses etteantud ajavahemikust, millal vajalikeks töödeks püsielupaiga valitseja võib nõusoleku anda. See võimaldab liigi elupaiga parendustöid ja loodusliku veerežiimi taastamiseks vajalikke töid läbi viia paindlikumalt,

arvestades konkreetse metsise elupaiga seisundit, seal olevaid loodustingimusi ja ilmastikuolusid. Tegevuse kooskõlastamisel tuleb püsielupaiga valitsejal hinnata, et tegevuse toimumise aeg ei kahjustaks liigi seisundit ja pesitsusedukust, tegevust tuleb vältida metsise aktiivsel mängu- ja pesitsusperioodil. Tegevuse kooskõlastamisel tuleks lähtuda metsise kaitse tegevuskavas antud soovitustest ja konkreetsetes asukohas olevatest tingimustest ja metsise seisundist.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitstava loodusobjekti tüübiks on jätkuvalt püsielupaik, sest kaitse all oleva ala peamine väärtus on metsise elupaigad, kus tuleb kaitse-eeskirjaga sätestada piirangud sellises ulatuses ja režiimina, mis tagab metsise ja tema elupaikade soodsa seisundi. Kaitstava loodusobjekti tüübiks ei ole valitud kaitseala, sest kaitseala moodustatakse erinevate väärtustega looduskompleksi kaitseks.

Metsise püsielupaigad pakuvad lisaks metsisele kaitset ka väga paljudele teistele liikidele. Metsise kui katusliigi (*umbrella species*) kaitse kaudu on võimalik tõhusalt kaitsta mitut boreaalsetele okasmetsadele iseloomulikku kaitstavat ja ohustatud liiki. Tagades püsielupaikade moodustamise kaudu katusliigile sobivad tingimused, on kaitstud ka vähemtuntud tundlikud metsaliigid, ühtlasi on metsise olemasolu maastikus oluliseks indikaatoriks, mis viitab metsise funktsionaalses elupaigas väärtuslike loodusmetsade esinemisele.

2.4. Kaitsekord

Püsielupaikades kehtib keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määruses nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine“ sätestatud kaitsekord. Määruse nr 1 muudatuse kohaselt (§ 4 lõige 1) jaguneb metsise püsielupaiga maa-ala vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele sihtkaitsevööndiks ja piiranguvööndiks. Käesoleva eelnõuga täiendatakse määruse § 4 lõiget 1 ja nimetatakse püsielupaigad, mis kuuluvad kogu ulatuses sihtkaitsevööndisse: Valgejõe, Tuksmani, Kõrve, Pikva, Rohusaare II, Jaamaküla, Kaugoja, Kotisoo-Marina, Kurgoja, Marana, Maarjapeaksi, Mõtuse, Nepste, Rabaküla, Reiu, Saki, Venemurru, Jamsi, Juhkreõue tee ja Seruküla püsielupaik.

Määrusega nr 1 kehtestatud kaitsekord on metsise elupaikade kaitseks piisavalt tõhus ja põhjendatud. Paragrahvi 4 täiendatakse lõikega 10, mis võimaldab Selja metsise püsielupaiga (Lääne maakond, KLO3000234) piiranguvööndis kaitseala valitseja nõusolekul ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise, püstitamist. Püsielupaiga kaitsekorra muutmine on vajalik RB kiirraudtee ja sellega kaasneva taristu rajamisega 39,3 km pikkusele trassilõigule Hagudist Rapla ja Pärnu maakonna piirini. § 4 lõiget 5¹ täiendatakse ja lisatakse võimalus Rohusaare II püsielupaigas püsielupaiga valitseja nõusolekul riigikaitse tarbeks ehitise püstitamiseks. Lõike täiendamine on vajalik riigikaitse eesmärgil püsielupaigaga piirneva tee rekonstrueerimiseks ja vajaduse korral laiendamiseks.

Uuendatakse ka määruse lisas olevaid Lodja, Jaamaküla, Lintsi, Kõrve, Pikva ja Rohusaare II püsielupaiga kaarte.

Määruse eelnõuga seatakse kitsendused Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi PS) §-st 31 tulenevale ettevõtlusvabadusele ja §-st 32 tulenevale omandiõigusele. Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside

kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 31, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirja eesmärk on tagada loodusväärtuste säilimine. Piirangute seadmise eesmärk on metsise elupaikade kaitse, et tagada liigi soodne seisund Eestis. Abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: metsise elupaiku kahjustavatele tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa püsielupaikade eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Metsise püsielupaikade regulatsiooni eesmärgi täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Püsielupaikade alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega kaitstavad loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Metsise elupaikade säilimine on oluline eesmärk, mis kaalub üle omandiõigusele ja ettevõtlusele seatavad kitsendused.

Metsamajandus- ja kaevandamisalase ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive.

2.5. Püsielupaikade välis- ja vööndite piirid

2.5.1. Püsielupaikade piiritlemise üldpõhimõtted

Metsise elupaikade kaitseks moodustatavad LKS § 10 lõike 2 kohased püsielupaigad koosnevad sihtkaitsevööndist ja vajaduse korral piiranguvööndist. Püsielupaikade piiritlemise põhimõtted on esitatud metsise (*Tetrao urogallus*) kaitse tegevuskavas²¹.

Metsise kaitseks loodava sihtkaitsevööndi moodustamise vajadust on soovitatav kaaluda kuni 1 km raadiuses mängukeskmest (vähemalt 200–300 ha). Soovitatav on vanad (80 aastat või vanemad) ja eranditult kõik väga vanad (120 aastat ja vanemad) metsad mängu keskmest 1 km raadiuses piiritleda sihtkaitsevööndisse, seda sõltumata kasvukohatüübist ja maaomandist, sest need on elupaigaks nii metsisele kui ka paljudele teistele kaitsealustele ja ohustatud metsaliikidele, kelle olemasolu tagab ökosüsteemi terviklikkuse. Ühte püsielupaika võib jääda ka mitu sihtkaitsevööndit, kusjuures ajutiselt asustamata mängualasid ei arvata kiirustades kaitse alt välja, sest see võimaldab metsise mängudel vajaduse korral püsielupaiga sees kolida. Eraldi sihtkaitsevööndi võib moodustada ka metsise elupaigas asuvatele mängudest eraldiseisvalt asuvatele vanadele, esinduslikele metsamaadele, eelistades võimaluse korral riigimaid, kuna need on kanade sigimisasalad ja pesakondade toitumispiirkonnad (soovitatavalt minimaalse suurusega 40–50 ha). Telemeetria andmetel varieerub metsise ühe pesakonna suvine territoorium 40–200 ha. Püsielupaigas pesakondadele kriitiliselt olulise elupaiga piisava kaitse vajadusel on oluline arvestada ka mängu suurust – suurte mängude puhul on vajalik rangelt kaitsta suuremat pindala pesakondade üleskasvatamiseks. Soovituslikult peaks

²¹ Metsise (*Tetrao urogallus*) kaitse tegevuskava eelnõu. 2024.

püsielupaika jääma ühe kana kohta vähemalt 100–200 ha poegade üleskasvatamiseks sobivat elupaika.

Sihtkaitsevööndite piiritlemisel kuivendatud turbamaadel tuleb arvestada hüdroloogilisi tingimusi ja sellest tuleneva elupaiga looduslähedasema veerežiimi taastatavust (teostatavus). Sihtkaitsevööndit piiritledes on vajalik jälgida, et range kaitse alla võetakse hüdroloogiliselt võimalikult terviklik ala, mis aitab tagada elupaiga veerežiimi säilimist ja vajaduse korral on võimalik ka ala loodusliku veerežiimi taastamine. Sihtkaitsevööndi piiril asuvad kraavid on vajalik piiritleda sihtkaitsevööndisse. See nõue on eriti oluline seni, kuni looduskaitseseaduse alusel pole võimalik piiranguvööndis maaparandussüsteemide hoiutõid reguleerida.

Metsisega jagavad elupaika paljud kaitstavad ja ohustatud liigid, kelle kaitsevajadust peab tsoneerimisel arvestama, samuti on mõistlik piiritleda loodusdirektiivi I lisa metsaelupaigatüübid ja metsavajakute alad vähemalt riigimaadel sihtkaitsevööndisse.

Püsielupaiga seob tervikuks piiranguvöönd. Ideaalne metsise püsielupaiga suurus, mis arvestab lisaks mänguala kaitsele ka metsisekanade sigimisalade kaitset, on kuni 3000 ha. Metsise elupaiga kaitse väljaspool mängualasid paikneval raietega killustatud metsamaal ja killustunud maaomandiga maadel tagatakse osaliselt piiranguvööndina, eelistades riigimaid. Oluline on elupaiga tervikliku kaitse tagamiseks arvata piiranguvööndisse vahetult mänguala serva jäävad alad ja mitme sihtkaitsevööndi korral nendevahelised alad. Üldjuhul ei võeta metsise kaitse eesmärgil kaitse alla väljapoole metsise EELIS-esse kantud elupaiku jäävaid alasid, v.a põhjendatud juhtudel hüvitismeetmetena või elupaikade ja astmelauaalade vahelise sidususe tagamiseks. Püsielupaika ei arvata metsise elupaigaks sobimatuid kõlvikuid (haritav maa, hoonestatud alad, maanteed, suured veekogud jms).

Eelnõukohase määrusega kaitse alla võetavad ja muudetavad metsise püsielupaigad piiritleti eelkirjeldatud liigi elupaiganõudlusest ja iga konkreetse ala eripärast lähtudes nii, et need oleksid otstarbekas ulatuses ja looduses võimalikult hästi tuvastatavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (kraavide kaldad, teede ja sihtide servad, katastriüksuste piirid), kusjuures piir kulgeb põhikaardile märgitud tee, kraavi või sihi telgjoonest 2 m kaugusel ning iga püsielupaiga puhul on selgitatud, kas tee, kraav või siht on arvatud püsielupaika või mitte. Nende puudumisel on piiritlemisel kasutatud geograafiliste koordinaatidega fikseeritud mõttelisi sirgjooni. Alapõhiseid erisusi selgitatakse täpsemalt konkreetse püsielupaiga kirjelduse juures. Püsielupaiga piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti 2023. aasta põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri 2024. aasta II kvartali andmeid.

2.5.2. Uute püsielupaikade piiride kirjeldused

Kaitse alla võetavate 13 uue püsielupaiga kogupindala on 5639,4 ha, mis on riigimaa ja tsoneeritud sihtkaitsevööndisse. Kogupindalast 64 ha on juba kaitstud muude kaitsealuste linnuliikide püsielupaikade sihtkaitsevöönditega. Nendeks püsielupaikadeks on Kotkapesa merikotka püsielupaiga sihtkaitsevöönd (12,6 ha), Marina must-toonekure püsielupaiga sihtkaitsevöönd (19,5 ha), Papi(s)illa merikotka püsielupaiga sihtkaitsevöönd (20,3 ha) ja Rabaküla merikotka püsielupaiga sihtkaitsevöönd (12,5 ha).

2.5.2.1. Rabaküla metsise püsielupaik

Asukoht: Rabaküla ja Ilvese küla, Saarde vald, Pärnu maakond.

Rabaküla metsisemäng (EELIS-e andmebaasi ID: 1245838000) on Luitemaa ja Kikepera-Soomaa asurkonna põhjapoolse ühenduse kriitilise tähtsusega astmelauaks ja Luitemaa asurkonna lahutamatu osa. Rabaküla metsisemängu asurkonna suuruseks viimase kümne aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on 2–3 metsisekukke.

Rabaküla püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 308,5 ha suurune ala, mis on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ja millest umbes 198 ha moodustab metsisele sobiv elupaik. Püsielupaik jääb kogu ulatuses riigimaale. Rabaküla mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmest 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika umbes 1100 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt maksimaalselt kolm kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Rabaküla uue püsielupaiga moodustamisega kaitse 17,9%, st uue kaitstava alaga kompenseeritakse umbes 0,54 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 0,54 metsisekuke kaitse.

Kavandatav püsielupaik hõlmab tervikuna ka Rabaküla merikotka püsielupaika (KLO3001948). Metsise püsielupaiga kaitsekord, sh viibimispiirang, on eeldatavasti piisavad ka merikotka elupaiga kaitseks ja pesitsusaegse rahu tagamiseks. Lisaks jäävad EELIS-e andmetel püsielupaiga territooriumile vääriselupaigad VEP nr 205712, VEP nr 205711 ja VEP nr 210957 ning III kaitsekategooria linnuliigi värbkaku (*Glaucidium passerinum*) elupaik.

Hüvitusmeetme rakendamise (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega) luuakse eeldus, et mänguasurkond säilib 2–3 kuke mänguna (eeldada ei ole kukkede arvu suurenemist), samuti säilib eeldatavalt ühendus Kikepera asurkonnaga.

Püsielupaiga välispiir ja ühtlasi sihtkaitsevööndi piir on piiritletud mööda teedele ja kraavidele loodud 2 m laiuste puhvrite servi, katastriüksuste piire ning mõttelisi sirgeid (läbides püsielupaiga idaservas põhikaardiga mitte seotud kuid koordinaadiga kirjeldatud punkte 58,24504720 ja 24,65802490; 58,25027080 ja 24,65280304 ning 58,25358850 ja 24,65031587), kusjuures välispiiriks olevad teed jäävad püsielupaigast välja ja kraavid sisse.

2.5.2.2. Mõtuse metsise püsielupaik

Asukoht: Ilvese küla, Saarde vald, Pärnu maakond.

Mõtuse metsisemäng (EELIS-e andmebaasi ID: 158486367) asub Luitemaa linnualal. Mõtuse püsielupaiga moodustamine Luitemaa linnuala laiendusena on vajalik linnualal paikneva Mõtuse metsisemängu ja asurkonna toetamiseks ning Luitemaa ja Kikepera-Soomaa asurkonna põhjapoolse ühenduse sidususe hoidmiseks. Mõtuse metsisemängu asurkonna suuruseks viimase kümne aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on 2–6 metsisekukke.

Mõtuse püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 343,2 ha suurune ala, mis on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ja millest umbes 235 ha moodustab metsisele sobiv elupaik. Püsielupaik jääb kogu ulatuses riigimaale. Mõtuse mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmest 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika umbes 2045 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt maksimaalselt kuus kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Mõtuse uue püsielupaiga moodustamisega kaitse 11,5%, st uue kaitstava alaga kompenseeritakse umbes 0,69 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 0,69 metsisekuke kaitse.

Kavandatav püsielupaik hõlmab tervikuna ka Kotkapesa merikotka püsielupaika (KLO3000967). Metsise püsielupaiga kaitsekord, sh viibimispiirang, on eeldatavasti piisavad ka merikotka elupaiga kaitseks ja pesitsusaegse rahu tagamiseks. Lisaks jäävad EELIS-e andmetel püsielupaiga territooriumile vääriselupaigad VEP nr 206395, VEP nr 210624, VEP nr 210460, VEP nr 209369, VEP nr E00359, VEP nr E00362, VEP nr E00360 ja VEP nr E00361, II kaitsekategooria linnuliikide valgeselg-kirjurähni (*Dendrocopos leucotos*), laanerähni (*Picoides tridactylus*), karvasjalg-kaku (*Aegolius funereus*) ja III kaitsekategooria linnuliigi laanepüü (*Tetrastes bonasia*) elupaigad, III kaitsekategooria samblikuliikide hariliku kopsusambliku (*Lobaria pulmonaria*), hariliku koobassambliku (*Thelotrema lepadinum*) ja III kaitsekategooria seeneliigi haavanäätsa (*Junghuhnia pseudozilingiana*) kasvukohad, II kaitsekategooria taimeliikide kahara partheina (*Glyceria lithuanica*), õrna tarna (*Carex disperma*) ja III kaitsekategooria taimeliikide sulgja õhiku (*Neckera pennata*), hariliku ungrukolla (*Huperzia selago*) ja laialehise neiuvaiba (*Epipactis helleborine*) kasvukohad ning II kaitsekategooria putukaliigi väike-punalamesklase (*Cucujus cinnaberinus*) elupaik.

Hüvitusmeetme rakendamisega (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega) luuakse eeldus, et Mõtuse mänguasurkond säilib minimaalselt 2–6 kukega mänguna (eeldada ei ole kukkede arvu suurenemist), samuti säilib eeldatavalt ühendus Kikepera asurkonnaga. Püsielupaiga välispiir ja ühtlasi sihtkaitsevööndi piir on piiritletud mööda teedele, kraavidele ja sihtidele loodud 2 m laiuste puhvrite servi, katastriüksuste piire ning mööda mõttelisi sirgeid, kusjuures välispiiriks olevad teed ja sihid jäävad püsielupaigast välja ja kraavid sisse. Püsielupaik piirneb Luitemaa looduskaitsealaga.

2.5.2.3. Maarjapeaksi metsise püsielupaik

Asukoht: Kõveri ja Võidu küla, Saarde ja Häädemeeste vald (Saarde vald 329 ha, Häädemeeste vald 76,9 ha), Pärnumaa.

Maarjapeaksi metsisemäng (EELIS-e andmebaasi ID: 1179063811) asub Luitemaa linnualal. Maarjapeaksi püsielupaiga moodustamine Luitemaa linnuala laiendusena on vajalik linnualal paikneva Maarjapeaksi metsisemängu ja asurkonna toetamiseks ning sidususe hoidmiseks Kõveri-Venemurru mängudega. Maarjapeaksi metsisemängu asurkonna suuruseks viimase kümne aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on 0–3 metsisekukke.

Maarjapeaksi püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 405,9 ha suurune ala, mis on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ja millest umbes 296 ha moodustab metsisele sobiv elupaik. Püsielupaik jääb kogu ulatuses riigimaale. Maarjapeaksi mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmest 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika umbes 2423 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt maksimaalselt kolm kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Maarjapeaksi uue püsielupaiga moodustamisega kaitse 12,2%, st uue kaitstava alaga kompenseeritakse umbes 0,37 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 0,37 metsisekuke kaitse.

EELIS-e andmetel jäävad püsielupaiga territooriumile vääriselupaigad VEP nr 126186 ja VEP nr 117020, III kaitsekategooria samblikuliikide hariliku koobassambliku (*Thelotrema lepadinum*) ja hariliku kopsusambliku (*Lobaria pulmonaria*) kasvukohad ning I kaitsekategooria taimeliigi virgiinia võtmeheina (*Botrychium virginianum*), II kaitsekategooria taimeliigi kummeli-võtmeheina (*Botrychium multifidum*) ja III kaitsekategooria taimeliikide sulgja õhiku (*Neckera pennata*), karukolla (*Lycopodium*

clavatum), lodukannikese (*Viola uliginosa*), laialehise neiuvaiba (*Epipactis helleborine*), kahelehise käokeele (*Platanthera bifolia*) ja hariliku ungrukolla (*Huperzia selago*) kasvukohad.

Hüvitusmeetme rakendamise (kaitsekorra kehtestamine) luuakse eeldus, et linnuala Maarjapeaksi mänguasurkond säilib olemasolevas maksimaalses (kolm kukke) suuruses (eeldada ei ole kukkede arvu suurenemist), samuti säilib sidusus teiste mängudega ja Kikepera asurkonnaga.

Püsielupaiga välispiir ja ühtlasi sihtkaitsevööndi piir on piiritletud mööda teedele, kraavidele ja sihtidele loodud 2 m laiuste puhvrite servi, katastriüksuste piire ning mööda mõttelisi sirgeid, kusjuures välispiiriks olevad teed ja sihid jäävad püsielupaigast välja ja kraavid sisse (välja arvatud kohas, kus eramaa katastripiir kulgeb mööda kraavi telge, sellisel juhul kulgeb piir mööda katastrit). Püsielupaik piirneb Luitemaa ja Tolkuse looduskaitsealaga.

2.5.2.4. Venemurru metsise püsielupaik

Asukoht: Ilvese, Kõveri ja Ristiküla küla, Saarde vald, Pärnu maakond.

Venemurru metsisemängu (EELIS-e andmebaasi ID: 810292739) asurkonnal on kogu Luitemaa asurkonda muu asurkonnaga ühendamisel keskne roll. Just see mäng hoiab mõlemasuunaliselt toimivaid hajumissidemeid naaberasurkondadega. Venemurru metsisemängu asurkonna suuruseks viimase kümne aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on 8–10 metsisekukke.

Venemurru püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 573,5 ha suurune ala, mis on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ja millest umbes 406 ha moodustab metsisele sobiv elupaik. Püsielupaik jääb kogu ulatuses riigimaale. Venemurru mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmest 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika umbes 1690 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt maksimaalselt kümme kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Venemurru uue püsielupaiga moodustamisega kaitse umbes 24%, st uue kaitstava alaga kompenseeritakse umbes 2,41 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 2,41 metsisekuke kaitse.

EELIS-e andmetel jäävad püsielupaiga territooriumile vääriselupaigad VEP nr 207176, VEP nr 207144, VEP nr 207175, VEP nr 205910, VEP nr 207173, VEP nr 126229, VEP nr 209448, VEP nr 205911, VEP nr 207174, VEP nr 207618, VEP nr 210961 ja VEP nr 205912, I kaitsekategooria linnuliigi musta-toonekure (*Ciconia nigra*) ja II kaitsekategooria putukaliigi väike-punalamesklase (*Cucujus cinnaberinus*) elupaigad, III kaitsekategooria samblikuliikide hariliku kopsusambliku (*Lobaria pulmonaria*), hariliku koobassambliku (*Thelotrema lepadinum*), sileda neersambliku (*Nephroma laevigatum*), suure nõöpsambliku (*Megalania grossa*), haava-tardsambliku (*Leptogium saturninum*) ja III kaitsekategooria seeneliigi haavanäätsa (*Junghuhnia pseudozilingiana*) kasvukohad, II kaitsekategooria taimeliikide kahara partheina (*Glyceria lithuanica*) ja laialehise nestiku (*Cinna latifolia*) kasvukohad ning III kaitsekategooria taimeliikide sulgja õhiku (*Neckera pennata*) ja Helleri ebatähtlehiku (*Crossocalyx hellerianus*) kasvukohad.

Hüvitusmeetme rakendamise (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega) luuakse eeldus, et Venemurru mänguasurkond säilib olemasolevas maksimaalses suuruses ehk kümne kukega mänguna (eeldada ei ole kukkede arvu suurenemist) ja säilib sidusus ümbruskonna mängudega.

Püsielupaiga välispiir ja ühtlasi sihtkaitsevööndi piir on piiritletud mööda teede, kraavidele ja sihtidele loodud 2 m laiuste puhvrite servi, katastriüksuste piire ning mööda mõttelisi sirgeid (läbides põhikaardiga mitte seotud, kuid koordinaadiga kirjeldatud punkti 58,157838 ja 24,709647), kusjuures välispiiriks olevad teed ja sihid jäävad püsielupaigast välja ja kraavid sisse. Püsielupaik piirneb Tolkuse looduskaitsealaga.

2.5.2.5. Saki metsise püsielupaik

Asukoht: Nepste ja Papisilla küla, Häädemeeste vald, Pärnu maakond.

Saki hüvitusmeetme ala hõlmab kaht metsisemängu: Saki (EELIS-e andmebaasi ID: 858926276) ja Saki mtsv ehk metsavahi (EELIS-e andmebaasi ID: -835462076). Saki metsisemängu asurkonna suuruseks viimase kümne aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on 1–3 ja Saki mtsv mängus 0–2 metsisekuke.

Saki püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 701 ha suurune ala, mis on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ja millest umbes 314 ha moodustab metsisele sobiv elupaik. Püsielupaik jääb kogu ulatuses riigimaale. Saki mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmest 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika umbes 754 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt maksimaalselt kolm kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Saki uue püsielupaiga moodustamisega kaitse 41,7%, st uue kaitstava alaga kompenseeritakse umbes 0,83 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 0,83 metsisekuke kaitse.

Kavandatav püsielupaik hõlmab tervikuna ka Papisilla merikotka püsielupaika (KLO3001411) ja Papisilla merikotka püsielupaika (KLO3002021). Metsise püsielupaiga kaitsekord, sh viibimispiirang, on eeldatavasti piisavad ka merikotka elupaiga kaitseks ja pesitsusaegse rahu tagamiseks. Lisaks jäävad EELIS-e andmetel püsielupaiga territooriumile vääriselupaigad VEP nr 209373, VEP nr 209374, VEP nr 204300, VEP nr 204299, VEP nr 204298, VEP nr 204297, VEP nr E00907, VEP nr E00911, VEP nr E00912, VEP nr E00913 ja VEP nr E00914, II kaitsekategooria linnuliigi karvasjalg-kaku (*Aegolius funereus*) elupaik ning III kaitsekategooria taimeliigi sulgja õhiku (*Neckera pennata*) kasvukohad.

Hüvitusmeetme rakendamisega (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega) luuakse eeldus, et Saki ja Saki mtsv mänguasurkond säilib minimaalselt vähemalt kuni viie kukega mängudena. Lisaks võib eeldada elupaiga kaitse ja taastamismeetmete järgselt vähemalt ühe metsisekuke lisandumist püsielupaigas.

Püsielupaiga välispiir ja ühtlasi sihtkaitsevööndi piir on piiritletud mööda teede, kraavidele ja sihtidele loodud 2 m laiuste puhvrite servi, katastriüksuste piire ning mööda mõttelisi sirgeid, kusjuures välispiiriks olevad teed ja sihid jäävad püsielupaigast välja ja kraavid sisse.

2.5.2.6. Nepste metsise püsielupaik

Asukoht: Arumetsa ja Nepste küla, Häädemeeste vald, Pärnu maakond.

Nepste metsisemäng (EELIS-e andmebaasi ID: 1921570198) on väga oluline, selle kaudu on säilinud ainus ühendus Põhja-Liivimaa lääneosa mängudega. Mäng koos Saki mänguga raudteest ida poole jäävate Kotisoo, Marina jt mängudega moodustab metsise lõunapoolse

levikukoridori. Laiemalt vaadates on Nepste metsise mänguasurkond kriitiliselt oluline ühenduslülili Kikepera-Soomaa, Luitemaa ja Põhja-Liivi asurkonna vahel. Nepste metsisemängu asurkonna suuruseks viimase kümne aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on 2–7 metsisekukke.

Nepste püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 296,3 ha suurune ala, mis on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ja millest umbes 140 ha moodustab metsisele sobiv elupaik. Püsielupaik jääb kogu ulatuses riigimaale. Nepste mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmest 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika umbes 656 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt maksimaalselt seitse kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Nepste uue püsielupaiga moodustamisega kaitse 21,7%, st uue kaitstava alaga kompenseeritakse umbes 1,5 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 1,5 metsisekuke kaitse.

EELIS-e andmetel jäävad püsielupaiga territooriumile vääriselupaigad VEP nr 210962, VEP nr 204842, VEP nr 207148, VEP nr 207147, VEP nr 117055 ja VEP nr 204472, II kaitsekategooria linnuliigi karvasjalg-kaku (*Aegolius funereus*) ja III kaitsekategooria linnuliikide laanepüü (*Tetrastes bonasia*), hiireviu (*Buteo buteo*) ja väike-kärbsenäpi (*Ficedula parva*) elupaigad, III kaitsekategooria samblikuliikide sileda neersambliku (*Nephroma laevigatum*), hariliku kopsusambliku (*Lobaria pulmonaria*) ja hariliku koobassambliku (*Thelotrema lepadinum*) kasvukohad ning III kaitsekategooria taimeliikide sulgja õhiku (*Neckera pennata*), hariliku ungrukolla (*Huperzia selago*) ja Helli ebatähtlehiku (*Crossocalyx hellerianus*) kasvukohad.

Hüvitusmeetme rakendamisega (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega) luuakse eeldus, et Nepste mänguasurkond säilib kokku seitsme kukega mänguna, kuid kukkede arvu suurenemist eeldada ei saa.

Püsielupaiga välispiir ja ühtlasi sihtkaitsevööndi piir on piiritletud mööda teede, kraavidele ja sihtidele loodud 2 m laiuste puhvrite servi, katastriüksuste piire ning mõttelisi sirgeid, kusjuures välispiiriks olevad teed ja sihid jäävad püsielupaigast välja ja kraavid sisse.

2.5.2.7. Kotisoo-Marina metsise püsielupaik

Asukoht: Laiksaare ja Marina küla, Saarde vald, Pärnu maakond.

Kotisoo-Marina kompensatsiooniala hõlmab kaht metsise mänguala: Kotisoo (EELIS-e andmebaasi ID: -2002361314) ja Marina (EELIS-e andmebaasi ID: -671499186). Kotisoo ja Marina metsisemängu asurkonna suuruseks viimase kümne aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on 3–4 metsisekukke. Kotisoo-Marina metsise elupaigad on tähtsaks astmelauaks Luitemaa, Põhja-Liivi ja Kikepera-Soomaa lõunaosa asurkondade vahel.

Püsielupaik moodustatakse kahe lahustükina. Kokku võetakse Kotisoo-Marina püsielupaiga moodustamisega täiendava kaitse alla 682,8 ha suurune ala, mis on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ja millest umbes 427 ha moodustab metsisele sobiv elupaik. Püsielupaik jääb kogu ulatuses riigimaale. Kotisoo-Marina mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmest 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika umbes 698 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt maksimaalselt neli kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Kotisoo-Marina uue püsielupaiga moodustamisega kaitse

61,2%, st uue kaitstava alaga kompenseeritakse umbes 2,45 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 2,45 metsisekuke kaitse.

Kavandatud püsielupaik hõlmab tervikuna ka Marina musta-toonekure püsielupaika (KLO3000291). Metsise püsielupaiga kaitsekord, sh viibimispiirang on eeldatavasti piisavad ka musta-toonekure elupaiga kaitseks ja pesitsusaegse rahu tagamiseks. Lisaks jäävad EELIS-e andmetel püsielupaiga territooriumile vääriselupaigad VEP nr 211670, VEP nr 208152, VEP nr 132080, VEP nr 211671, VEP nr 204872, VEP nr 206346, VEP nr 132078, VEP nr 204095, VEP nr 205276, VEP nr 204096, VEP nr 210959, VEP nr L02035, VEP nr 207135, VEP nr 205728, VEP nr 205727, VEP nr 132075, 132074, VEP nr 132073 ja VEP nr 206345, II kaitsekategooria linnuliikide kanakulli (*Accipiter gentilis*), laanerähni (*Picoides tridactylus*) ja III kaitsekategooria linnuliikide sookure (*Grus grus*), hoburästa (*Turdus viscivorus*), laanepüü (*Tetrastes bonasia*) ja händkaku (*Strix uralensis*) elupaigad, II kaitsekategooria samblikuliikide karvase kruupsambliku (*Micarea hedlundii*), tera-mõhnsambliku (*Bacidia biatorina*), väike nõgisambliku (*Parmeliella triptophylla*), III kaitsekategooria samblikuliikide sileda neersambliku (*Nephroma laevigatum*), puna-näsasambliku (*Lecidea erythrophaea*), pika lõhnasambliku (*Evernia divaricata*), hariliku koobassambliku (*Thelotrema lepadinum*), hariliku kopsusambliku (*Lobaria pulmonaria*), suure nõöpsambliku (*Megalania grossa*) ja III kaitsekategooria seeneliigi taiga-peenpooriku (*Skeletocutis odora*) kasvukohad, I kaitsekategooria taimeliigi rohelise hiidkupra (*Buxbaumia viridis*), II kaitsekategooria taimeliikide laialehise nestiku (*Cinna latifolia*), kahara partheina (*Glyceria lithuanica*) ja III kaitsekategooria taimeliikide sulgja õhiku (*Neckera pennata*), süstja skapaania (*Scapania apiculata*), Helleri ebatähtlehiku (*Crossocalyx hellerianus*), hariliku ungrukolla (*Huperzia selago*), karukolla (*Lycopodium clavatum*) kasvukohad ning II kaitsekategooria putukaliigi väike-punalamesklase (*Cucujus cinnaberinus*) ja II kaitsekategooria nahkhiireliigi veelendlase (*Myotis daubentonii*) elupaigad.

Hüvitusmeetme rakendamisega (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega) luuakse eeldus, et mänguasurkond säilib minimaalselt nelja kukega mänguna. Lisaks võib eeldada elupaiga kaitse ja taastamismeetmete järgselt vähemalt 1,22 metsisekuke lisandumist püsielupaigas. Lisaks säilib sidusus eri asurkondade (Lütemaa, Põhja-Liivi ja Kikepera-Soomaa) vahel.

Püsielupaiga välispiir ja ühtlasi sihtkaitsevööndi piir on piiritletud mööda teede, kraavidele ja sihtidele loodud 2 m laiuste puhvrite servi, katastriüksuste piire, kõlviku piire, Rae järve serva ning mööda mõttelisi sirgeid (läbides püsielupaiga läänepoolsema lahustüki kirdenurgas põhikaardiga mitte seotud, kuid koordinaadiga kirjeldatud punkte 58,10386036 ja 24,72327214; 58,10330127 ja 24,72424375; 58,10195392 ja 24,72454139 ning idapoolsema lahustüki idaservas põhikaardiga mitte seotud, kuid koordinaadiga kirjeldatud punkte 58,11048080 ja 24,77553823; 58,11089241 ja 24,77699885; 58,11378519 ja 24,77607070), kusjuures välispiiriks olevad teed ja sihid jäävad püsielupaigast välja ja kraavid sisse. Sellele alale on kavandatud ka Laiksaare laialehise nestiku ja kahara partheina püsielupaik (EELIS-e andmebaasi ID: 1462889590), mis tuleks metsise püsielupaiga koosseisu arvata, et ei tekiks topeltkaitse.

2.5.2.8. Reiu metsise püsielupaik

Asukoht: Laiksaare, Marina ja Lodja küla, Saarde vald, Pärnumaa.

Reiu metsisemängul (EELIS-e andmebaasi ID: -1349398516) on suur tähtsus Luitemaa, Põhja-Liivimaa ja Kikepera-Soomaa asurkonna vahelise sidususe tagamisel. Reiu metsisemängu asurkonna suuruseks viimase kümne aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on 2–6 metsisekukke.

Reiu püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 454 ha suurune ala, mis on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ja millest umbes 183 ha moodustab metsisele sobiv elupaik. Püsielupaik jääb kogu ulatuses riigimaale. Reiu mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmet 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika umbes 1545 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt maksimaalselt kuus kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Reiu uue püsielupaiga moodustamisega kaitse 11,8%, st uue kaitstava alaga kompenseeritakse umbes 0,71 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 0,71 metsisekuke kaitse.

EELIS-e andmetel jäävad püsielupaiga territooriumile vääriselupaigad VEP nr 210627, VEP nr 210628 ja VEP nr 212930 ning III kaitsekategooria linnuliikide tedre (*Lyrurus tetrix*) ja hiireviu (*Buteo buteo*) elupaigad.

Hüvitusmeetme rakendamise (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega) luuakse eeldus, et Reiu mänguasurkond säilib kokku tõenäoliselt minimaalselt kuue kukega mänguna. Lisaks võib eeldada elupaiga kaitse ja taastamismeetmete järgselt vähemalt 0,5 metsisekuke lisandumist püsielupaigas. Lisaks säilib sidusus eri asurkondade (Luitemaa, Põhja-Liivi ja Kikepera-Soomaa) vahel.

Püsielupaiga välispiir ja ühtlasi sihtkaitsevööndi piir on piiritletud mööda teede, kraavidele ja sihtidele loodud 2 m laiuste puhvrite servi, Reiu jõe serva, katastriüksuste piire ning mööda mõttelisi sirgeid, kusjuures välispiiriks olevad teed ja sihid jäävad püsielupaigast välja ja kraavid sisse.

2.5.2.9. Kaugoja metsise püsielupaik

Asukoht: Kalita, Lodja ja Marina küla, Saarde vald, Pärnu maakond.

Kaugoja metsisemängu (EELIS-e andmebaasi ID: -1704879127) asurkonna suuruseks viimase kümne aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on neli metsisekukke. Kaugoja koos Kurgoja metsise mänguasurkonnaga on siiani elujõulised ning omavad kesket rolli Kikepera-Soomaa ja Põhja-Liivimaa, samuti Kikepera-Soomaa ja Luitemaa lõunapoolse ühenduse kaudu asurkonna sidususe tagamisel.

Kaugoja püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 316,2 ha suurune ala, mis on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ja millest umbes 301 ha moodustab metsisele sobiv elupaik. Püsielupaik jääb kogu ulatuses riigimaale. Kaugoja mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmet 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika umbes 1291 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt neli kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Kaugoja uue püsielupaiga moodustamisega kaitse 23,3%, st uue kaitstava alaga kompenseeritakse umbes 0,93 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 0,93 metsisekuke kaitse.

EELIS-e andmetel jäävad püsielupaiga territooriumile vääriselupaigad VEP nr 209444, VEP nr 209445, VEP nr 209446, VEP nr 212347, VEP nr 204873 ja VEP nr 132014, III kaitsekategooria linnuliikide muisträhni (*Dryocopus martius*), laanepüü (*Tetrastes bonasia*),

hoburästa (*Turdus viscivorus*), hallpea-rähni (*Picus canus*), tedre (*Lyrurus tetrix*), sookure (*Grus grus*) ja välja-loorkulli (*Circus cyaneus*) elupaigad ning III kaitsekategooria taimeliikide Helli ebatahtlehiku (*Crossocalyx hellerianus*) ja sulgja õhiku (*Neckera pennata*) kasvukohad.

Hüvitusmeetme rakendamisega (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega) luuakse eeldus, et Kaugoja mänguasurkond säilib kokku minimaalselt nelja kukega mänguna. Lisaks võib eeldada elupaiga kaitse ja taastamismeetmete järgselt vähemalt ühe metsisekuke lisandumist püsielupaigas. Lisaks säilib sidusus eri asurkondade (Lütemaa, Põhja-Liivi ja Kikepera-Soomaa) vahel.

Püsielupaiga välispiir ja ühtlasi sihtkaitsevööndi piir on piiritletud mööda teedele, kraavidele ja sihtidele loodud 2 m laiuste puhvrite servi, katastriüksuste piire ning mööda mõttelisi sirgeid, kusjuures välispiiriks olevad teed ja sihid jäävad püsielupaigast välja ja kraavid sisse.

2.5.2.10. Kurgoja metsise püsielupaik

Asukoht: Lodja ja Saarde küla, Saarde vald, Pärnumaa.

Kurgoja metsisemängu (EELIS-e andmebaasi ID: -1785614442) asurkonna suuruseks viimase kümne aasta seireandmete põhjal on 1–10 metsisekuke. Kurgoja koos Kaugoja metsise mänguasurkonnaga on siiani elujõulised ning omavad keskset rolli Kikepera-Soomaa ja Põhja-Liivimaa, samuti Kikepera-Soomaa ja Lütemaa lõunapoolse ühenduse kaudu asurkonna sidususe tagamisel.

Kurgoja püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 409,2 ha suurune ala, mis on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ja millest umbes 255 ha moodustab metsisele sobiv elupaik. Püsielupaik jääb kogu ulatuses riigimaale. Kurgoja mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmest 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika umbes 1207 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt maksimaalselt kümme kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Kurgoja uue püsielupaiga moodustamisega kaitse 21,1%, st uue kaitstava alaga kompenseeritakse umbes 2,11 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 2,11 metsisekuke kaitse.

EELIS-e andmetel jäävad püsielupaiga territooriumile vääriselupaigad VEP nr 132037, VEP nr 207040, VEP nr 207041 ja VEP nr 204874 ning III kaitsekategooria taimeliigi karukolla (*Lycopodium clavatum*) kasvukoht.

Hüvitusmeetme rakendamisega (kaitsekorra kehtestamine) luuakse eeldus, et Kurgoja mänguasurkond säilib kokku kuni kümne kukega. Lisaks säilib sidusus eri asurkondade (Lütemaa, Põhja-Liivi ja Kikepera-Soomaa) vahel. Tegemist on olulise sidususala ja hea potentsiaaliga alaga. Kuna antud juhul jääb metsisemängu keskosa eramaale ja väljapoole plaanitavat püsielupaiga ala, siis seda kompensatsioonialade hulka ei arvatud.

Püsielupaiga välispiir ja ühtlasi sihtkaitsevööndi piir on piiritletud mööda katastriüksuste piire.

2.5.2.11. Marana metsise püsielupaik

Asukoht: Sigaste, Marana ja Väljaküla küla, Saarde vald, Pärnumaa.

Marana metsisemängu (EELIS-e andmebaasi ID: -41663990) asurkonna suuruseks viimase kümne aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on 0–2 metsisekuke.

Marana püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 328,1 ha suurune ala, mis on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ja millest umbes 312 ha moodustab metsisele sobiv elupaik. Püsielupaik jääb kogu ulatuses riigimaale. Marana mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmet 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika umbes 1814 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt maksimaalselt kaks kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Marana uue püsielupaiga moodustamisega kaitse 17,2%, st uue kaitstava alaga kompenseeritakse umbes 0,34 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 0,34 metsisekuke kaitse.

EELIS-e andmetel jäävad püsielupaiga territooriumile vääriselupaigad VEP nr 208899, VEP nr 208900, VEP nr 208901, VEP nr 132008, VEP nr 205226, VEP nr 132108, 204772, VEP nr 204773, VEP nr 204774, VEP nr 204775, VEP nr 132009, VEP nr 207624, VEP nr 205229 ja VEP nr 212074, II kaitsekategooria linnuliikide laanerähni (*Picoides tridactylus*), valgeselg-kirjurähni (*Dendrocopos leucotos*) ja III kaitsekategooria linnuliikide laanepüü (*Tetrastes bonasia*), hallpea-rähni (*Picus canus*), mustrahni (*Dryocopus martius*), hoburästa (*Turdus viscivorus*) ja sookure (*Grus grus*) elupaigad, II kaitsekategooria samblikuliigi teramõhnsambliku (*Bacidia biatorina*) ja III kaitsekategooria samblikuliikide sileda neersambliku (*Nephroma laevigatum*), suure nõöpsambliku (*Megalania grossa*) ja hariliku kopsusambliku (*Lobaria pulmonaria*) kasvukohad, III kaitsekategooria taimeliigi sulgja õhiku (*Neckera pennata*) kasvukoht ning II kaitsekategooria putukaliigi väike-punalamesklase (*Cucujus cinnaberinus*) ja II kaitsekategooria nahkhiireliikide pruun-suurkõrva (*Plecotus auritus*) ja tõmmu- või habelendlase (*Myotis brandtii/mystacinus*) elupaigad.

Hüvitusmeetme rakendamise (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega) luuakse eeldus, et Marana mänguasurkond säilib minimaalselt kahe kukega mänguna. Lisaks võib eeldada elupaiga kaitse ja taastamismeetmete järgselt vähemalt nelja metsisekuke lisandumist püsielupaigas. Marana mängu piirkond hea taastumispotentsiaaliga ala ning tegemist on kriitiliselt tähtsa alaga kompensatsioonialade toimimise ja sidususe tagamiseks. Hüvitusmeetmete rakendamisel säilib sidusus eri asurkondade (Lütemaa, Põhja-Liivi ja Kikepera-Soomaa) vahel.

Püsielupaiga välispiir ja ühtlasi sihtkaitsevööndi piir on piiritletud mööda teede, kraavide ja sihtidele loodud 2 m laiuste puhvrite servi, 330 kV nimipingega elektriliinile loodud 40 m laiuse puhvri serva, elektriliini trassi serva, katastriüksuste piire ning mööda mõttelisi sirgeid, kusjuures välispiiriks olevad teed ja sihid jäävad püsielupaigast välja ja kraavid sisse.

2.5.2.12. Valgejõe metsise püsielupaik

Asukoht: Valgejõe ja Suru küla, Kuusalu vald, Harjumaa.

Valgejõe metsisemängu (EELIS-e andmebaasi ID: 1 306 680 559) asurkonna suuruseks viimase kümne aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on 4–7 metsisekuke. Tegemist on Eesti mastaabis väga suure mängukohaga, mis ei ole praegu kaitse all ja kus elupaikade seisundi säilimine ei ole tagatud. Metsisemäng asub Kaitsevää keskpõlügeni põhjapiiril ja vastuolu riigikaitseliste huvidega ei ole.

Valgejõe metsise püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 727,57 ha suurune ala, mis on tervikuna riigimaa ja tsoneeritud sihtkaitsevööndisse. Püsielupaik liidetakse Natura linnualade võrgustikuga.

EELIS-e andmetel jäävad püsielupaiga territooriumile vääriselupaigad VEP nr 110161, VEP nr 110160, VEP nr 204720, VEP nr 208185, VEP nr 205139, VEP nr 205132 ja VEP nr 205133, III kaitsekategooria loomaliigi saarma (*Lutra lutra*) elupaik, II kaitsekategooria taimeliigi väikese käopõllu (*Neottia cordata*) ning III kaitsekategooria taimeliikide roomava öövilke (*Goodyera repens*) ja mets-vareskolla (*Diphysastrum complanatum*) kasvukohad.

Püsielupaiga välispiir on piiritletud mööda teedele, kraavidele ja sihtidele loodud 2 m laiuste puhvrite servi, Valgejõe kaldajoonel loodud 1 m laiuse puhvri serva, Pikkojale loodud 2 m laiuse puhvri serva ning mööda katastriüksuste piire, kusjuures välispiiriks olevad teed ja sihid jäävad püsielupaigast välja ja kraavid sisse. Püsielupaik piirneb Valgejõe hoiuala/loodusalaga ning kattub Pikkoja alamjooksu hoiualaga, tulevikus muudetakse hoiuala piiri, et ei jääks kaitsekordade kattuvust.

2.5.2.13. Tuksmani metsise püsielupaik

Asukoht: Arbavere küla, Kadrina vald, Lääne-Virumaa.

Tuksmani metsisemängu (EELIS-e andmebaasi ID: 745 249 077) asurkonna suuruseks viimase kaheteistkümne aasta (2010–2022) seireandmete põhjal on 0–1 metsisekukke.

Tuksmani püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 93,06 ha suurune ala, mis on tervikuna riigimaa ja tsoneeritud sihtkaitsevööndisse. Püsielupaik liidetakse Natura linnualade võrgustikuga.

EELIS-e andmetel jäävad püsielupaiga territooriumile vääriselupaigad VEP nr 209227, VEP nr 205499, VEP nr 209226 ja VEP nr 107189, III kaitsekategooria linnuliikide öösorri (*Caprimulgus europaeus*), musträhni (*Dryocopus martius*) ja laanepüü (*Tetrastes bonasia*) elupaigad ning III kaitsekategooria taimeliikide Wulfi turbasambla (*Sphagnum wulfianum*), Helleri ebatahtlehiku (*Crossocalyx hellerianus*) ja sulgja õhiku (*Neckera pennata*) kasvukohad.

Püsielupaiga välispiir ja ühtlasi sihtkaitsevööndi piir on piiritletud mööda teedele, kraavidele ja sihtidele loodud 2 m laiuste puhvrite servi ja katastriüksuste piire, kusjuures välispiiriks olevad teed ja sihid jäävad püsielupaigast välja ja kraavid sisse. Püsielupaik piirneb Ohepalu looduskaitseala/linnuala ja projekteeritava Uku mõhnastiku looduskaitsealaga.

2.5.3. Olemasolevate püsielupaikade piiride ja tsoneeringu muudatuse kirjeldus

Lisaks uutele püsielupaikadele muudetakse praeguste Lintsi, Lodja, Jaamaküla, Kõrve, Pikva ja Rohusaare II püsielupaiga piire ja tsoneeringut. Need püsielupaigad tsoneeritakse valdavas ulatuses piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse, mille tulemusena suureneb elupaikade mahutavus ja paraneb elupaikadevaheline sidusus. Sihtkaitsevööndisse arvatakse kokku 1888,84 ha, millest 1865,86 ha jääb riigimaale ja 22,94 ha eramaale (sellest uut ala on 5,45 ha). Lisaks arvatakse sihtkaitsevööndist piiranguvööndisse 1,2 ha, mis jääb kõik eramaale, ja kaitse alt arvatakse välja 9,49 ha eramaad ning 0,1 ha riigimaad.

2.5.3.1. Lodja metsise püsielupaiga välispiiri ja tsoneeringu muutmine

Asukoht: Lodja, Kõveri ja Ristiküla küla, Saarde vald, Pärnu maakond.

Lodja metsise püsielupaik (KLO3000660) on tähtis astmelaud Kikepera-Soomaa ja Luitemaa ning Põhja-Liivimaa asurkonna vahel. Püsielupaik hõlmab kaht metsisemängu: Lodja 1 (EELIS-e andmebaasi ID: 1414341768) ja Lodja 2 (EELIS-e andmebaasi ID: 339179517). Lodja püsielupaiga asurkonna suuruseks mõlemas mängus kokku on viimase kümne aasta (2013–2022) seireandmete põhjal 1–2 metsisekukke.

Püsielupaigas muudetakse tsoneeringut selliselt, et metsise jaoks olulised elupaigad alal jääksid sihtkaitsevööndisse. Muudatus hõlmab peamiselt riigimaad, millest 307,7 ha arvatakse piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse. Eramaadest hõlmavad muudatused katastriüksusi 71102:001:0024 ja 71102:001:0050, mis tsoneeritakse 8,86 ha ulatuses piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse, ning katastriüksusi 71102:001:0046 ja 71102:001:0220, mis tsoneeritakse 1,2 ha ulatuses sihtkaitsevööndist piiranguvööndisse, st pärast muudatust on sihtkaitsevööndisse jääva eramaa pindala 7,66 ha. Püsielupaiga piiri ja tsoneeringu muutmise järel on sihtkaitsevööndisse jääva ala kogupindala 505,8 ha (riigimaa + eramaa) ning piiranguvööndisse jääva ala pindala 56 ha (eramaa).

Metsise püsielupaik kattub osaliselt looduskaitseaduse § 50 lõike 2 punkti 3 alusel moodustatud Lodja must-toonekure püsielupaigaga (KLO3002349), millest vaid olemasoleva metsise püsielupaiga piiranguvööndisse jääv osa hõlmatakse kavandatava püsielupaiga sihtkaitsevööndiga. Väljapoole Lodja metsise püsielupaika jääv Lodja must-toonekure püsielupaik tuleb säilitada. EELIS-e andmetel jäävad metsise püsielupaiga territooriumile ka vääriselupaigad VEP nr 205919, VEP nr 132026, VEP nr 132012, VEP nr 132110, VEP nr 132010, VEP nr 132011, VEP nr 209452, VEP nr 212205, VEP nr 209452, VEP nr 209451, VEP nr 212206, VEP nr 207134, VEP nr 205921, VEP nr 209456, VEP nr 212077, VEP nr 209454 ja VEP nr 209453, II kaitsekategooria linnuliikide kanakulli (*Accipiter gentilis*), laanerähni (*Picoides tridactylus*) ja valgeselg-kirjurähni (*Dendrocopos leucotos*) elupaigad, II kaitsekategooria samblikuliigi kirss-möhnsambliku (*Bacidia laurocerasi*), III kaitsekategooria samblikuliikide hariliku kopsusambliku (*Lobaria pulmonaria*), suure nõöpsambliku (*Megalaria grossa*) ja III kaitsekategooria seeneliigi haavanäätsa (*Junghuhnia pseudozilingiana*) kasvukohad ning I kaitsekategooria taimeliigi roheline hiidkupra (*Buxbaumia viridis*), II kaitsekategooria taimeliigi kolmehõlmalise batsaania (*Bazzania trilobata*) ja III kaitsekategooria taimeliigi sulgja õhiku (*Neckera pennata*) kasvukohad.

Tegevuse (tsoneeringu muutmine koos taastamistöödega) tulemusel võib eeldada vähemalt kahe metsisekuke lisandumist püsielupaigas. Lisaks säilib sidusus eri asurkondade (Kikepera-Soomaa asurkonna lõunapoolne ühendus Luitemaa ja Põhja-Liivimaa asurkonna) vahel.

Püsielupaiga välispiir on piiritletud mööda teede, kraavidele ja sihtidele loodud 2 m laiuste puhvrite servi, katastriüksuste piire, elektriliinile loodud 10 m laiuse puhvri serva, Reiu jõe serva ning mööda mõttelisi sirgeid, kusjuures välispiiriks olevad teed ja sihid jäävad püsielupaigast välja ja kraavid sisse. Sihtkaitse- ja piiranguvööndi piir arvestab eramaade osas kehtiva püsielupaiga tsoneeringut ja on piiritletud mööda katastripiire.

2.5.3.2. Jaamaküla metsise püsielupaiga välispiiri ja tsoneeringu muutmine

Asukoht: Jaamaküla, Kikepera ja Metsääre küla, Saarde vald, Pärnu maakond.

Jaamaküla metsise püsielupaiga (KLO3000650) puhul on tegemist olulise sidususe võtmealaga, mis mängib olulist rolli Kikepera-Soomaa ja Litemaa asurkonna sidususe kompenseerimisel. Püsielupaik hõlmab Jaamaküla metsisemängu (EELIS-e andmebaasi ID: 2122787675), mille asurkonna suuruseks on viimase kümne aasta (2013–2022) seireandmete põhjal 1–4 metsisekukke.

Selleks et metsise jaoks tähtsad elupaigad oleksid alal kaitstud, tsoneeritakse sihtkaitsevööndisse kogu püsielupaik, v.a ala läbiv Kilingi-Nõmme–Sindi elektriõhuliini kaitsevöönd, mis arvatakse kaitse alt välja. Piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse määratakse 241,1 ha riigimaad (pindala juures ei ole arvestatud Vaskräama merikotka püsielupaika (KLO3000967), mis jääb kogu ulatuses metsise püsielupaika ning millel kehtib juba varasemalt 12,5 ha ulatuses sihtkaitsevööndi kaitsekord). Püsielupaiga piiri ja tsoneeringu muutmise järel on sihtkaitsevööndisse jääva ala kogupindala 448,6 ha (riigimaa).

EELIS-e andmetel jäävad Jaamaküla metsise püsielupaiga territooriumile vääriselupaigad VEP nr 209358, VEP nr 209357, VEP nr 209359, VEP nr 211017, VEP nr L01522, VEP nr 207616, VEP nr 207617, VEP nr 209361, VEP nr 209362 ja VEP nr 209365, II kaitsekategooria linnuliigi kanakulli (*Accipiter gentilis*) ja III kaitsekategooria linnuliikide tedre (*Lyrurus tetrix*), laanepüü (*Tetrastes bonasia*), värbkaku (*Glaucidium passerinum*), musträhni (*Dryocopus martius*), hoburästa (*Turdus viscivorus*), händkaku (*Strix uralensis*) elupaigad ning III kaitsekategooria taimeliikide Helli ebatähtlehiku (*Crossocalyx hellerianus*), sulgja õhiku (*Neckera pennata*), pruunika pesajuure (*Neottia nidus-avis*) ja vööthuul-sõrmkäpa (*Dactylorhiza fuchsii*) kasvukohad.

Tegevuse (tsoneeringu muutmine koos taastamistöödega) tulemusel võib eeldada vähemalt ühe metsisekuke lisandumist püsielupaigas. Lisaks säilib sidusus eri asurkondade (Kikepera-Soomaa asurkonna lõunapoolne ühendus Litemaa ja Põhja-Liivimaa asurkonna) vahel.

Püsielupaiga välispiir on piiritletud mööda teede, kraavidele ja sihtidele loodud 2 m laiuste puhvrite servi ning 330 kV nimipingega elektriliinile loodud 40 m laiuse puhvri serva, kusjuures välispiiriks olevad teed ja sihid jäävad püsielupaigast välja ja kraavid sisse. Püsielupaik piirneb Valgeraba hoiuala ja Lutsu metsise püsielupaigaga.

2.5.3.3. Kõrve metsise püsielupaiga välispiiri ja tsoneeringu muutmine

Asukoht: Vikipalu küla, Anija vald, Harju maakond.

Kõrve metsise püsielupaik hõlmab kaht metsisemängu: Kõrve 1 (EELIS-e andmebaasi ID: 757 838 061) ja Kõrve 2 (EELIS-e andmebaasi ID: -1 948 055 638). Kõrve püsielupaiga asurkonna suuruseks mõlemas mängus kokku on viimase üheteistkümnepa aasta (2013–2023) seireandmete põhjal 6–8 metsisekukke.

Selleks et metsise jaoks tähtsad elupaigad oleksid alal kaitstud, tsoneeritakse sihtkaitsevööndisse kogu püsielupaik, v.a alale jääv eramaa osa (katastritunnus 14001:003:0730, 2,27 ha), mis arvatakse kaitse alt välja. Piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse määratakse 359,1 ha riigimaad. Püsielupaiga piiri ja tsoneeringu muutmise järel on sihtkaitsevööndisse jääva ala kogupindala 405,22 ha (riigimaa). Püsielupaik liidetakse Natura linnualade võrgustikuga ja taastatakse alal olevate soometsade veerežiim.

EELIS-e andmetel jäävad Kõrve metsise püsielupaiga territooriumile vääriselupaigad VEP nr 204345, VEP nr 207898, VEP nr 204732, VEP nr E01036, VEP nr 204517, VEP nr E01037, VEP nr E01038, VEP nr L01288, VEP nr 211046 ja VEP nr 211047, III kaitsekategooria linnuliikide händkaku (*Strix uralensis*), musträhni (*Dryocopus martius*), hallpea-rähni (*Picus canus*) ja laanepüü (*Tetrastes bonasia*) elupaigad ning III kaitsekategooria taimeliigi hariliku ungrukolla (*Huperzia selago*) kasvukohad.

Püsielupaiga välispiir ja ühtlasi sihtkaitsevööndi piir on piiritletud mööda teedele, kraavidele ja sihtidele loodud 2 m laiuste puhvrite servi, katastriüksuste piire ning mööda elektriliini trassi serva, kusjuures välispiiriks olevad teed ja sihid jäävad püsielupaigast välja ja kraavid sisse.

2.5.3.4. Pikva metsise püsielupaiga välispiiri ja tsoneeringu muutmine

Asukoht: Mustjõe, Pikva ja Konussaare küla, Anija vald, Harju maakond.

Pikva metsise püsielupaik hõlmab Pikva metsisemängu (EELIS-e andmebaasi ID: 1 515 390 182), mille asurkonna suuruseks on viimase üheksa aasta (2015-2023) seireandmete põhjal 1–2 metsisekukke.

Selleks et metsise jaoks tähtsad elupaigad oleksid alal kaitstud, tsoneeritakse sihtkaitsevööndisse kogu püsielupaik, v.a alale jääv eramaa osa (katastritunnus 14001:002:0307, 5,12 ha), mis arvatakse kaitse alt välja. Piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse määratakse 398,88 ha riigimaad. Püsielupaiga piiri ja tsoneeringu muutmise järel on sihtkaitsevööndisse jääva ala kogupindala 435,41 ha (riigimaa). Püsielupaik liidetakse Natura linnualade võrgustikuga ja taastatakse alal olevate soometsade veerežiim.

EELIS-e andmetel jäävad püsielupaiga territooriumile III kaitsekategooria linnuliikide musträhni (*Dryocopus martius*), händkaku (*Strix uralensis*) ja sookure (*Grus grus*) elupaigad ning III kaitsekategooria taimeliigi karukolla (*Lycopodium clavatum*) kasvukohad.

Püsielupaiga välispiir ja ühtlasi sihtkaitsevööndi piir on piiritletud mööda teedele, kraavidele ja sihtidele loodud 2 m laiuste puhvrite servi ja katastriüksuste piire, kusjuures välispiiriks olevad teed ja sihid jäävad püsielupaigast välja ja kraavid sisse. Püsielupaik piirneb Kõrvemaa loodusala/linnuala ja projekteeritava Krani metsise püsielupaigaga.

2.5.3.5. Rohusaare II metsise püsielupaiga laiendus ning välispiiri, tsoneeringu ja kaitsekorra muutmine

Asukoht: Pillapalu küla, Anija vald, Harju maakond.

Rohusaare II metsise püsielupaik hõlmab Rohusaare II metsisemängu (EELIS-e andmebaasi ID: 945 835 396), mille asurkonna suuruseks on viimase seitsme aasta (2017–2023) seireandmete põhjal 0–2 metsisekukke.

Selleks et metsise jaoks tähtsad elupaigad keskpõlvikooni mõjupiirkonnas oleksid kaitstud, laiendatakse Rohusaare II metsise püsielupaika, liites sellele püsielupaiga ja Põhja-Kõrvemaa linnuala vahele jäävad mosaiiksed sooelupaigad. Need alad on olulised metsise ja kaljukotka elupaigad. Laiendatud Rohusaare II metsise püsielupaik liidetakse omakorda Põhja-Kõrvemaa linnualaga, et oleks tagatud metsise elupaikade ja Natura alade sidusus Põhja-Kõrvemaa ja Ohpalu linnualade vahel. Püsielupaiga laienduse pindala on 449,2 ha, mis kõik arvatakse

sihtkaitsevööndisse ja millest eramaid on 5,45 ha. Olemasoleva Rohusaare II metsise püsielupaiga pindala on 139,3 ha, millest 125,8 ha on piiranguvööndis ja 13,5 ha sihtkaitsevööndis ning millest eramaid on 11,2 ha. Muudatuse käigus arvatakse kaitse alt välja püsielupaiga kirdenurgas olev eramaa (katastritunnus 14001:003:0017) pindalaga 2,1 ha ja tsoneeritakse piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse 124 ha, mis teeb sihtkaitsevööndisse tsoneeritava ala kogupindalaks 573,2 ha (laienduse 449,2 ha + olemasoleva piiranguvööndi tsoneeringu muutmine 124 ha). Laienduse ja piirikorrektsiooni järel on püsielupaiga pindala kokku 586,6 ha, millest eramaad on 14,08 ha ja riigimaad 572,54 ha ning mis on kõik tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

Muudetakse ka Rohusaare II püsielupaiga kaitsekorda. Kavandatava püsielupaiga põhjapiir kattub Soodla harjutusvälja ja Kaitseväe keskpõlügeni vahele planeeritava peamise ühendustee koridoriga. Koridori rajatav tee on hetkel planeerimisjärgus, mistõttu on püsielupaiga muutmisel vajalik arvestada tee rekonstrueerimise (sh laiendamise) vajadusega ning tee äärde tekkivate jalastumisaladega (ca 50 m laiused alad mõlemal pool teed, kus sõdurid võivad jalgsi metsas liikuda). LKS-i ja metsise püsielupaikade kaitse-eeskirja alusel on metsise püsielupaikades uute ehitiste ehitamine keelatud. LKS sätestab, et kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti, on sihtkaitsevööndis keelatud uute ehitiste püstitamine. Metsise püsielupaiga kaitse-eeskiri ei sätesta teisiti, seega pole KeA-l võimalust kaaluda, kas võib uusi ehitisi metsise püsielupaikade sihtkaitsevööndisse rajada. Metsise püsielupaiga määruse §-i 4 lõiget 5¹ täiendatakse ja muudetakse selle sõnastust, mis annab KeA-le võimaluse lubada Rohusaare II püsielupaiga sihtkaitsevööndis ehitise püstitamist riigikaitse tarbeks. Sel moel on olemas võimalus vajadusel ka ühendustee rekonstrueerimiseks.

EELIS-e andmetel jäävad püsielupaiga territooriumile vääriselupaigad VEP nr 205899, VEP nr 205898 ja VEP nr 205498, III kaitsekategooria linnuliikide hallpea-rähni (*Picus canus*) ja rukkiräägu (*Crex crex*) elupaigad ning III kaitsekategooria samblikuliigi hariliku kopsusambliku (*Lobaria pulmonaria*) ja III kaitsekategooria taimeliigi hariliku ungrukolla (*Huperzia selago*) kasvukohad.

Püsielupaiga välispiir ja ühtlasi sihtkaitsevööndi piir on piiritletud mööda teede, kraavidele ja sihtidele loodud 2 m laiuste puhvrite servi ja katastriüksuste piire, kusjuures välispiiriks olevad teed ja sihid jäävad püsielupaigast välja ja kraavid sisse. Püsielupaik piirneb Põhja-Kõrvemaa looduskaitseala, Põhja-Kõrvemaa linnu- ja loodusala ning Treimani käpaliste püsielupaiga.

2.5.3.6. Lintsi metsise püsielupaiga välispiiri muutmise

Asukoht: Eivere, Võõbu ja Otiku küla, Paide linn, Järva maakond.

Lintsi metsise püsielupaik hõlmab kolme metsisemängu: Lintsi 1 (EELIS-e andmebaasi ID: -1 176 226 546), Lintsi 2 (EELIS-e andmebaasi ID: 843 573 111) ja Lintsi 3 (EELIS-e andmebaasi ID: 995 662 316). Lintsi püsielupaiga asurkonna suuruseks kõigis kolmes mängus kokku on viimase üheteistkümneme aasta (2013–2023) seireandmete põhjal 0–4 metsisekukke.

Püsielupaiga kogupindala on 717,3 ha, millest 231,7 ha on sihtkaitsevööndis ja 485,5 ha piiranguvööndis. Püsielupaik asub tervikuna riigimaal. Ala kirdenurgas muudetakse püsielupaiga piiri (mis on ühtlasi piiranguvööndi piir) ligikaudu 0,1 ha ulatuses, mille tulemusel jääb püsielupaigast välja kraaviäärne valdavalt lage ala, mis ei ole metsise jaoks oluline elupaik. Kogujatee pikenduse rajamise käigus rajatakse olemasolevale kraavile truup ja eemaldatakse üks puu. Seetõttu ei mõjuta piirimuudatus kõnealuses püsielupaigas oluliselt metsise seisundit.

Püsielupaiga kaitsekorda ja/või tsoneeringut ei muudeta. Pärast piirimuudatust hõlmab püsielupaik 712,7 ha, millest 230,9 ha on sihtkaitsevööndis ja 481,8 ha piiranguvööndis.

EELIS-e andmetel jäävad püsielupaiga territooriumile vääriselupaigad VEP nr 211614, VEP nr 211613, VEP nr 145034, VEP nr 205334, VEP nr 211612, VEP nr 205341, VEP nr 211611 ja VEP nr L02003 ning II kaitsekategooria linnuliigi laululuige (*Cygnus cygnus*) elupaik. Vääriselupaikadele ja laululuige elupaigale püsielupaiga välispiiri muutmine mõju ei avalda.

Püsielupaiga välispiir on piiritletud mööda teedele, kraavidele ja sihtidele loodud 2 m laiuste puhvrite servi ja katastriüksuste piire, kusjuures välispiiriks olevad teed ja sihid jäävad püsielupaigast välja ja kraavid sisse.

3. Menetluse kirjeldus

Maaomanikele saadeti vahemikus 18.11.2024–19.11.2024 21 teavituskirja, kusjuures ettepanekute ja vastuväidete esitamiseks anti aega 2 nädalat kuni 02.12.2024. Lisati, et kui vastuväiteid ja ettepanekuid selleks tähtjaks ei esitata, siis arvestab KeA, et vastuväited metsise uute püsielupaikade kaitse alla võtmise, olemasolevate püsielupaikade välispiiri ja/või tsoneeringu muutmise või kaitse-eeskirja muutmise kohta puuduvad. Lisaks paluti kohalikel omavalitsustel teada anda, kui kavandatavad püsielupaigad on vastuolus kehtivate või menetluses olevate planeeringutega.

Teavituse metsise püsielupaikade kaitse alla võtmise ning välispiiri ja/või tsoneeringu muudatuse kohta said 2024. aastal kokku 8 juriidilist isikut ja 7 eraisikut, seitse vallavalitsust ja kaks riigimaa haldajat.

Kaasamise käigus esitasid kuus menetlusosalist omapoolsed seisukohad, vastuväited ja/või ettepanekud (tabel 1). Lisaks soovisid kaks menetlusosalist täpsustavat infot, mis neile ka edastati.

Tabel 1. Esmakordse avalikustamise käigus laekunud seisukohad ja nendega arvestamine. Kasutatud lühendid: PEP – püsielupaik, KeA – Keskkonnaamet, RB – Rail Baltica.

Arvamuse tegija	Arvamuse sisu	Menetleja otsus ja selgitus
Valgejõe PEP (uus) ja Rohusaare II PEP (muudetav)		
Riigi Kaitseinvesteeringute Keskus (RKIK)	Tehti ettepanekud: 1) Muuta kavandatava Valgejõe PEP-i piiri nii, et PEP-ist jääks välja Pikkojast edelasse jääv ala (PEP-i piir jookseks mööda Pikkoja). Antud ala on Kaitseväe jaoks oluline väljaõppeala, mida kasutatakse aastaringselt taktikalise väljaõppe läbiviimiseks. 2) Arvestada Rohusaare II PEP-i põhjapiiril oleva tee rekonstrueerimise (sh laiendamise) vajadusega ning lisaks ka tee äärde tekkivate jalastumisaladega. Kavandatav tee	1) Ettepanekuga nõustuti. Kuna aga PEP-i kogupindala peab jääma samaks hüvitusmeetmete kavas esitatuga, siis täiendavalt arvati püsielupaika PEP-ist kirdesse jäävad alad (riigimaa). 2) Ettepanekuga nõustuti. Kaitse-eeskirja lisatakse Rohusaare II PEP-i osas erand, mille puhul on PEP-is püsielupaiga valitseja nõusolekul lubatud ehitise püstitamine riigikaitse tarbeks. Sellisel

	hakkab olema peamiseks ühendusteeks Soodla harjutusväljaku ja keskpõlügeni vahel.	moel on olemas võimalus vajadusel ka tee rekonstrueerimiseks.
Tuksmani PEP (uus)		
Kadrina Vallavalitsus	Tegi ettepaneku muuta Tuksmani PEP-i kirdenurgas PEP-i piiri , kuna esineb osaline kattuvus kohaliku kaitse alla võetava Uku mõhnastiku kaitsealaga.	Ettepanekuga ei nõustutud. Tuksmani metsise püsielupaiga näol on tegemist riiklikult olulise hüvitusala, mille eesmärk on hüvitada Kaitseväge keskpõlügeni laiendamise ja kasutamise tõttu avalduv negatiivne mõju metsisele. Kaitseväge keskpõlügeni väljaarendamine vastavalt riigi eriplaneeringule on hädavajalik seoses üldise huvi, s.o riigikaitse ja riigi julgeoleku huvi, realiseerimisega. Püsielupaiga piiritlemisel on tuginetud Kaitseväge keskpõlügeni hüvitusmeetmete kavale, kus on ära toodud hüvitusala (püsielupaikade) pindalad, mida tuleb järgida, s.t pindala ei tohi olla väiksem sellest, mis kavas on esitatud. Sellest tulenevalt ei ole KeA-l võimalik projekteeritava Tuksmani metsise püsielupaiga piire muuta, sest sellega kaasneks hüvitusala pindala vähenemine ca 6 ha võrra. KeA palus Kadrina vallal teha piirikorrektureid kohaliku kaitse alla võetava Uku mõhnastiku kaitseala Tuksmani metsise püsielupaigaga kattuvus osas. PEP on terves ulatuses SKV-s, mis on rangem kaitsekord kui KOV kaitstaval alal, kuna KOV kaitstaval alal saab kehtestada piiranguvööndi kaitsekorda. Liigikaitse on LKS kohaselt riigi ülesanne. Samas tagab SKV kaitsekord ka nende

		väärtuste kaitse, mida vald soovis kaitse alla võtta, aga pidi piire muutma ja välja jätma.
Kaugoja, Kotisoo-Marina, Kurgoja, Marana, Maarjapeaksi, Mõtuse, Rabaküla, Reiu ja Venemurru PEP-id (uued) ning Lodja ja Jaamaküla PEP-id (muudetavad)		
Saarde vallavalitsus	Soovis teada, kas riigieelarvest kompenseeritakse Saarde vallale saamata jääv maamaksu tulu. Kui ei, siis palus selgitada, mil moel, kes ja mis mahus kompenseerib saamata jääva maamaksutulu. Juhtis tähelepanu sellele, et riigil on kohustus tagada kohalikule omavalitsusele piisav tulubaas lähtuvalt kohalikest ülesannetest ning seda on võimalik ellu viia erimeetmete kaudu nt omavalitsusüksusele eraldatava tulumaksu osa suurendamisega jms.	Menetlusosalisele anti vastuskirja näol teada, et nendepoolsed seisukohad/küsimused lisatakse seletuskirja. Täpsustavalt selgitati, et valdade ja linnade eelarveliste võimaluste ühtlustamiseks on Rahandusministeerium välja töötanud tasandusfondi. Omavalitsused saavad tasandusfondi tulude jaotamise osas teha Rahandusministeeriumile ettepanekuid Omavalitsusliitude Koostöökogu kaudu. Alates 2025. aastast kompenseeritakse kõikidele omavalitsustele riiklike looduskaitsete piirangute tõttu saamata jääv maamaksutulu. Kompenseerimine toimub eelneva aasta andmete alusel ehk 2025. aastal makstakse kompensatsiooni 2024. aastal saamata jääva maamaksu eest.
Kõik kavandatavad püsielupaigad		
Eesti Keskkonnaühenduste Koda	Tegi ettepaneku lisada määruse seletuskirja täpsustus, millega jäetakse metsise kavandatavad püsielupaigad (hüvituslad) 30% kaitstavate alade arvestusest välja.	KeA-l ei ole võimalik ettepanekut arvesse võtta , sest hüvituslade 30% kaitstavate alade arvestusest välja jätmise üle otsustab Kliimaministeerium. 30% kaitstavate alade arvestamine on LKS muutmise teema ja neid muudatusi selgitatakse seaduse muutmise eelnõu seletuskirjas.
Eesti Erametsaliit	Tõi välja kolm peamist probleemkohta: 1) Eelnõu seletuskiri ei sisenda veendumust, et alternatiivseid meetmeid oleks	1) Seisukohaga ei nõustunud. Hüvitusladena kavandatavate

	piisavalt kaalutud. Eriti oluline on see eraomandi kasutamise piiramisel, et maaomanikul oleks võimalik mõista riigi kaalutlusi ning otsustusloogikat tema jaoks kõige piiravama meetodi valikul.	püsielupaikade puhul on tegemist kõige olulisemate kompensatsioonialadega (kriitiliselt olulised alad), kuhu nii RB väljaehitamisest kui ka Keskpõlügeni laiendamisest ja kasutamisest mõjutatud mängupaikade metsised saavad elupaikade degradeerimise tõttu hajuda, seetõttu samaväärseid alternatiivseid meetmeid ei leidu. Hüvituskavade raames kaaluti hüvitusalaena peamiselt just riigimaid, eramaade osa hüvitusala hulgas on marginaalne ning hõlmab enamjaolt juba olemasolevates püsielupaikades olevaid eramaid.
	2) Maa kasutamisele piirangute seadmisel peavad olema kirjeldatud ka võimalikud hüvitusmeetmed, mis on õiglased ja kohesed. Hoolimata probleemidele korduvalt tähelepanu juhtimisest, ei ole riik seniajani eraomandi piirangute kompenseerimise probleemistikku lahendanud.	2) Seisukoht võetakse teadmiseks. KeA on teadlik inimeste rahulolematusest seoses võimalike hüvitusmeetmetega ning sh ka kompensatsiooni suuruse üle. KeA on nõus, et saamata jääva tulu kompenseerimine võiks paremini arvestada konkreetsel kinnistul kehtivate piirangutega. Omandikitsenduste korral ei nähta ette kohest ja õiglast hüvitamist, hüvitamine on riigi otsustada arvestades riigi rahalisi võimalusi. Hüvitamise ja toetuste maksmise teemaga tegeletakse pidevalt ja võimalusel on ka parendusi juba tehtud nt tõstetud toetuse määra või muudetud omandamise hinna määramiseks metoodikat.

	3) Eelnõu seletuskirja punktis „5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused“ kirjeldatud mõjude analüüs ei ole piisav, mitmed olulised aspektid on kas tahtmatult või teadlikult jäetud kajastamata.	3) Seisukohaga ei nõustutud. Seisukoha esitajale on vastavad selgitused ja täpsustused e-kirja teel edastatud.
Marina Minerals OÜ	Esitas järgnevad seisukohad: 1) Marina Minerals OÜ on Ilvese liivamaardla ja kavandavat Ilvese liivakarjääri arendanud riigi huvisid silmas pidades. Ettevõtte ei pea õigeks, et KeA laseb arendada alale aktiivse tarbevaru tasemel maardla, ise paralleelselt samale alale kaitseala moodustades. 2) Probleemne on asjaolu, et ka mitme teise RB raudteetrassi ehituseks arendatud ehitusmaavara maardla ja taotletava mäeeraldise peale kavandatakse metsise kaitseks kas hüvitus- või puhveralasid, kordagi ettevõtet sellesse protsessi kaasamata. 19.11.2024 saatis KeA teavituskirja (7-16/24/23625) kavandatavate metsise pep-ide kohta, aga graafiline lisa on pandud ja arvamust on palutud vaid Mõtuse pep-i kohta. Ülejäänud pep-ide kohta graafilisi lisasid ei saadetud.	1) Ettevõttele saadetud vastuskirjas selgitati veelkord hüvitusalade olulisust. 2) KeA on kaasanud ettevõtet piisavalt vastavalt vajadusele ja LKS ning HMS seaduses sätestatud ulatuses. Menetlusosalisele saadeti esmalt ainult Mõtuse pep-i kaardipilt, kuna KeA-le teadaolevalt ei kattu teised hüvitismeetmena kavandatud metsise püsielupaigad taotletavate mäeeraldistega. Ettevõtte poolt saadud tagasisidest lähtuvalt edastati ülejäänud kavandatavate metsise pep-ide graafilised lisad kirjaga nr 7-16/24/23625-3.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määruse eelnõu koostamisel on arvestatud vastavust Euroopa Ühenduse õigusele, eelkõige Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) ehk loodusdirektiivile. Loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Natura 2000 võrgustikku arvatud metsise püsielupaikades on inventeeritud mitu loodusdirektiivi elupaigatüüpi, mille kaitse tagatakse metsise püsielupaikades kehtiva kaitsekorra abil.

Samuti on eelnõu koostamisel arvestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25) ehk linnudirektiivi. Linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult leiduvate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset Euroopa Liidu liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, kasutusele vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomise, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Uute metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine ning olemasolevate eelnõus toodud püsielupaikade piiride ja tsoneeringu muutmine on vajalik linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliigi kaitseks.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale. Määruse rakendamine aitab säilitada II kaitsekategooriasse kuuluva metsise ja tema elupaikade soodsat seisundit, mille kaudu säilib looduskeskkonna mitmekesisus. Looduskeskkonna mitmekesisus tagab omakorda hea ja mitmekesise elukeskkonna säilimise inimestele.

Kaitsealuse liigi metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Vanade metsade, mis on metsise elupaigaks, ja elupaikade ning bioloogilise mitmekesisuse kaitset toetavad Euroopa Liidu bioloogilise mitmekesisuse strateegia ja metsastrateegia. Euroopa Liidu bioloogilise mitmekesisuse strateegia aastani 2030 (COM/2020/380) seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2030. Metsastrateegia aastani 2030 (COM/2021/572) seab eesmärgiks kaitsta, taastada ja suurendada Euroopa Liidus metsade osakaalu, et võidelda kliimamuutustega, tagasi keerata bioloogilise mitmekesisuse kadu ning kindlustada vastupidavad ja multifunktsionaalsed ökosüsteemid. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Määruse eelnõu kohaselt võetakse kaitse alla 13 uut püsielupaika ja muudetakse viie kehtiva püsielupaiga tsoneeringut, kusjuures **13 uue püsielupaiga pindala, mis pole olnud seni muude liikide püsielupaikade sihtkaitsevööndina kaitse all, on 5575,33 ha (tervikuna sihtkaitsevöönd ja riigimaa). Muudetavates püsielupaikades arvatakse piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse 1888,84 ha, millest 1865,86 ha jääb riigimaale ja 17,5 ha eramaale. Kaitseta eramaad arvatakse sihtkaitsevööndisse 5,45 ha. Lisaks arvatakse muudetavates**

püsielupaikades sihtkaitsevööndist piiranguvööndisse 1,2 ha, mis jääb kõik eramaale ja kaitse alt välja arvatakse eramaad 9,49 ha ning riigimaad 0,1 ha.

Määruse jõustumisega ei kaasne olulist mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, regionaalarengule ega riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele järgmistel põhjustel. Kõnesolevad alad on seni elupaikadena või teiste kaitsealuste liikide püsielupaikadena kaitse all, püsielupaigaks muutmisega kehtestatakse piirangud vaid põhjendatud ulatuses ja metsise kaitseks vajaliku kaitseriimina.

Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt püsielupaikade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Maamaksu tulu väheneb Saarde vallas hinnanguliselt 55 325 eurot aastas, Häädemeeste vallas 20 062 eurot aastas ning Anija, Kadrina ja Kuusalu vallas kokku 3890 eurot aastas. Alates 2025. aastast kompenseeritakse kõikidele omavalitsustele riiklike looduskaitsealuste piirangute tõttu saamata jääv maamaksutulu. Kompenseerimine toimub eelneva aasta andmete alusel ehk 2025. aastal makstakse kompensatsiooni 2024. aastal saamata jääva maamaksu eest. Uute alade kaitse alla võtmisel on vajalik tasandusfondi ette näha täiendavad vahendid omavalitsustele saamata jääva maamaksutulu kompenseerimiseks. Vajalik on riigi eelarvestrateegia protsessis taotleda täiendavaid rahalisi vahendeid looduskaitsealuste piirangute tõttu laekumata jääva maamaksu kompenseerimiseks.

Looduskaitsepiirangute kehtestamisel lähtutakse loodusväärtustest ja nende asukohast. Vajadusel tuleb planeeringud viia kooskõlla kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid.

Pärnumaal tsoneeritakse riigimetsa uute kaitstavate aladena sihtkaitsevöönditesse 4754,7 ha. Kehtivate piiranguteta riigimaa sihtkaitsevööndi kogupindalast on küpse ja valmiva metsa osakaal 1395 ha. Arvestades Riigimetsa Majandamise Keskuse poolt metskondadele koostatud pikaajalistes metsa majandamise kavades esitatud infot, väheneb küpse ja valmiva metsa puidukasutuse tulu range kaitsega ehk täiendavalt sihtkaitsevööndisse tsoneeritava metsise püsielupaikade alal kokku hinnanguliselt umbes 172 980 eurot aastas. Lisaks arvatakse olemasolevates Jaamaküla ja Lodja metsise püsielupaigas piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse 549 ha riigimetsamaad, millest 293,4 ha on küps või valmiv mets. Riigimetsa Majandamise Keskuse arvutuste kohaselt jääb majandusmetsa range kaitse alla võtmisel riigil metsa majandamata jätmisel saamata tulu keskmiselt 124 eurot hektari kohta aastas. Kuna piiranguvööndi metsade majandamine oli ka varem kitsendatud, oli majanduspiirangutega metsade kavandatav raieaht ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest. Arvestades lisanduvate piirangutega alal asuva küpse ja valmiva metsa osakaalu, kus lähima kümne aasta jooksul oleks võimalik piirangute muutmiseta raie teha, on saamata jääv tulu keskmiste määrade järgi 3638 eurot aastas. Seetõttu väheneb Pärnumaal küpse ja valmiva metsa puidukasutuse tulu ligikaudu 176 618 eurot aastas. Harju- ja Lääne-Virumaal tsoneeritakse riigimetsa uute kaitstavate aladena sihtkaitsevöönditesse 567,19 ha, millest 357,21 ha on küps või valmiv mets, ning olemasolevates Kõrve, Pikva ja Rohusaare II püsielupaigas arvatakse piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse 1103,55 ha riigimetsamaad, millest 581,05 ha on küps või valmiv mets, mistõttu väheneb nendes kahes maakonnas küpse ja valmiva metsa puidukasutuse tulu ligikaudu 60 060 eurot aastas. Kokku väheneb küpse ja valmiva metsa puidukasutuse tulu Pärnu-, Harju- ja Lääne-Virumaal ligikaudu 236 678 eurot aastas. Keskkonnaagentuuri uuringu kohaselt jääb keskmiselt 40% raieküpsetel aladel väljastatud metsateatistest realiseerimata muudel põhjustel (ebasoodsad ilmastikuolud, puiduturu olukord jne).

Eramaadel saamata jääva puidutulu arvutamise aluseks on võetud Natura 2000 metsaalade metsaressursi keskmine väärtus, mille alusel arvutati keskmine eeldatav aastane tootlus. Selle järgi on saamata jääv puidutulu sihtkaitsevööndis 134 eurot/ha ja piiranguvööndis 72 eurot/ha aastas. Käesoleva määrusega tsoneeritakse 17,5 ha erametsa piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse, 5,45 ha erametsa uue kaitstava alana sihtkaitsevööndisse, 1,2 ha erametsa sihtkaitsevööndist piiranguvööndisse ning 9,49 ha erametsa kaitse alt välja, seega on saamata jääva puidutulu hinnanguline väärtus eramaal 1058 eurot aastas.

Natura 2000 alal ja väljaspool Natura alasid sihtkaitsevööndis asuvale erametsamaale on õigus taotleda toetust, mida makstakse Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) ja kaasfinantseeritakse Eesti riigi eelarvest. Toetuse eesmärk on kompenseerida metsaomanikele osaliselt looduse kaitsmise tõttu metsast saamata jäävat tulu. Toetuse andmise tingimused ja kord on kehtestatud 23. detsembri 2022. a määrusega nr 78 „Perioodi 2023–2027 Natura 2000 erametsades elurikkuse soodustamise toetus“, mille kohaselt on toetuse määr sihtkaitsevööndis 134 eurot hektari kohta aastas. Alates 2025. aastast on erametsatoetuse määr sihtkaitsevööndis ja metsaelupaigas 160 eurot hektari kohta aastas.

Püsielupaiga laiendamisega (Rohusaare II metsise püsielupaik) lisandub uut ala sihtkaitsevööndisse 5,45 ha, mille tulemusel suureneb erametsa toetuse hinnanguline kulu riigile 872 euro võrra aastas, ja piiranguvööndist arvatakse sihtkaitsevööndisse 17,5 ha, mille tulemusel suureneb erametsa toetuse hinnanguline kulu riigile 1540 euro võrra aastas. Väljaspool Natura 2000 võrgustiku ala piiranguvööndis asuvale erametsaaladele on õigus taotleda alal looduskaitsete piirangute järgimise tõttu saamata jääva tulu kompenseerimiseks toetust. Toetuse andmise tingimused ja kord on kehtestatud keskkonnaministri 14. aprilli 2014. a määrusega nr 10 „Erametsanduse toetuse andmise alused, taotluse kohta esitatavad nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise kord, taotluse hindamise alused ning toetuse tagasinõudmise kord“, mille kohaselt on toetuse määr väljaspool Natura 2000 võrgustiku ala asuvas kaitstava ala piiranguvööndis kuni 60 eurot hektari kohta aastas. Metsise püsielupaikade tsoneeringu muutmisega tsoneeritakse 1,2 ha erametsa sihtkaitsevööndist piiranguvööndisse ja 9,49 ha kaitse alt välja. Sellest tulenevalt väheneb erametsa toetuse hinnanguline kulu riigile 657,4 euro võrra aastas. Kokku suureneb erametsa toetuse hinnanguline kulu riigile 1754,6 euro võrra aastas

Ökosüsteemide hüvedest on metsise püsielupaigad väga oluline kliimaregulatsiooni seisukohalt ehk mullasüsinikuvaru ja maapealsesse biomassi seotud süsiniku varu osas. ELME projekti käigus koostatud süsinikuvaru kaardikihtide alusel on ala erinevate koosluste hinnanguline summaarne süsinikuvaru 6 858 350 t ja soomuldades 6 510 886 t. Looduse hüvede väärtuse hinnastamisel laialdaselt kasutatava süsinikukaubanduse süsteemi (ETS – Emissions Trading System) hetkehinda (07.11.2024 seisuga 63,76 eurot/t) arvestades oleks see rahalises vääringus ligi 415 miljonit eurot. Metsise püsielupaigad on seejuures süsiniku sidujad pikaajaliselt: hinnanguliselt seotakse ainuüksi turbasse tuhandeteks aastateks 0,2–0,3 t süsinikku hektari kohta aastas. Metsise püsielupaikade sihtkaitsevööndisse jäävate soomuldade pindala (7216 ha) arvestades seotakse süsinikku vähemalt 1443–2165 t/a, kuid seda eeldusel, et ala säilib sihtkaitsevööndi režiimi abil looduslikuna ja kuivendamata. Seega on ala looduslikus seisundis märgalana ehk olulise süsiniku sidujana säilitamine väga oluline olukorras, kus riigil on kohustus kasvuhoonegaaside emissiooni oluliselt vähendada ja süsiniku sidumist suurendama hakata. Seejuures on vaja rõhutada looduslike tingimuste säilitamise ja parandamise olulisust, mille tagab ainult sihtkaitsevööndi režiim. Potentsiaalne maakasutuse muutus (nt metsanduslik kuivendus) tooks kaasa lühiajalise süsinikusidumise kasvu puidus, aga summaarse süsinikuvaru

kahanemise turba/mulla arvelt 1–3 t/ha aastas ja veel intensiivsema kuivenduse/turbavälja korral 4–6 t C ha/a kadu.

Kehtivatest maardlatest jäävad metsise püsielupaikadesse Ilvese ja Vaskrääma (Lapi, Valgeraba) maardla. Ilvese maardlast jääb Mõtuse metsise püsielupaika 19,8 ha, millest plokk 1 moodustab 19,8 ha (täiteliiva aktiivne tarbevaru 104 tuhat m³) ja plokk 2 samuti 19,8 ha (täiteliiva aktiivne tarbevaru 368 tuhat m³). Vaskrääma maardlast jääb Jaamaküla metsise püsielupaika 14,95 ha, millest plokk 1 moodustab 14,95 ha (hästilagunenud turba aktiivne reservvaru 26 020 t) ja plokk 2 3,34 ha (vähelagunenud turba aktiivne reservvaru 4719 t). Püsielupaikade aladele kehtivaid keskkonnalubasid ei jää. Kokku jääb metsise uute ja muudetavate püsielupaikade tõttu maavaradest kasutamata hinnanguliselt 472 tuhat m³ täiteliiva aktiivset tarbevaru, 26 020 t hästilagunenud turba aktiivset reservvaru ja 4719 t vähelagunenud turba aktiivset reservvaru. Vabariigi Valitsuse 7. juuli 2016. a määruse nr 75 „Riigile kuuluva maavara kaevandamisõiguse tasumäärad“ lisade 1 ja 2 kohaselt on välja arvutatud metsise uute ja muudetavate püsielupaikade tõttu riigil saamata jäävad tasumäärad. Metsise uute püsielupaikade tõttu jääb saamata kaevandamisõiguse tasumäära hinnanguliselt 264 320 eurot täiteliiva aktiivse tarbevaru kaevandamata jätmise eest. Riigimaal asuvatel määruse nr 87 lisas 2 olevas kaevandamiseks sobivatel turbaaladel metsise püsielupaikade tsoneeringut muutes (piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse) jääb saamata kaevandamisõiguse tasumäära hinnanguliselt 57 244 eurot hästilagunenud turba aktiivse reservvaru kaevandamata jätmise eest ja 9579 eurot vähelagunenud turba aktiivse reservvaru kaevandamata jätmise eest. Kokku jääb riigil saamata 331 143 eurot tasumäärasid.

Püsielupaiga valitsemiseks ja kaitse korraldamiseks vajalikud kulutused on kavandatud KliM-i ja KeA eelarves.

Vajalike vahendite lisataotlust menetletakse üldises korras riigieelarve koostamise protsessis kooskõlas riigi eelarvestrateegiaga ja arvestades eelarvelisi võimalusi. Riigieelarve strateegia perioodi jooksul kulude maht oluliselt ei muutu.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse kohaselt on ka keskkonnaorganisatsioonidel õigus esitada kaebus kohtusse. Keskkonnaasjades kohtusse pöördumist reguleerib keskkonnaseadustiku üldosa seadus (§-d 30 ja 31), mille kohaselt eeldatakse keskkonnaorganisatsioonide õiguste

rikkumist või põhjendatud huvi, kui keskkonnaorganisatsioon vastab teatud kriteeriumidele (§ 31) ja kaebuse ese on seotud keskkonnaorganisatsiooni senise tegevuse või tegevusvaldkonnaga (§ 30 lõige 2).

8. Eelnõu koostöölastamine

Määruse eelnõu koostöölastati teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu (toimiku nr 25-0064). Haridus- ja Teadusministeerium, Justiits- ja Digiministeerium, Rahandusministeerium ning Siseministeerium koostöölastasid eelnõu märkusteta. Kultuuriministeerium, Kaitseministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Sotsiaalministeerium, Välisministeerium ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium koostöölastasid eelnõu vaikimisi.